

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΣΧΟΛΗ ΝΟΜΙΚΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΝΟΜΙΚΗΣ

Η ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΕΞΟΥΣΙΩΝ

Όνομα: Χανιώτη Χρυσάνθη

A.M. :1340200900552

Εξάμηνο: Α'

Τηλ. 6981841337

Υπεύθυνος Καθηγητής: κ. Α. Δημητρόπουλος

Πίνακας Περιεχομένων

1. Το Θέμα
2. Ιστορική Αναδρομή
 - A. Κατοχύρωση ιστορικά
 - B. Ο Διαχωρισμός των εξουσιών του Αριστοτέλη στη σύγχρονη δημοκρατία
3. Τυπική και Ουσιαστική Διάκριση
4. Οι τρεις Εξουσίες
 - A. Νομοθετική Εξουσία
 - B. Εκτελεστική Εξουσία
 - Γ. Δικαστική Εξουσία
5. Η Συνταγματική Κατοχύρωση της Διάκρισης των εξουσιών
6. Η ιεραρχική διαβάθμιση των εξουσιών
7. Ο Αντίλογος
8. Συμπεράσματα
9. Βιβλιογραφία
10. Περίληψη
11. Λήμματα

1. ΤΟ ΘΕΜΑ

Η εργασία αυτή πραγματεύεται το ζήτημα της διάκρισης των εξουσιών, όπως αυτή ορίζεται από το Σύνταγμα (άρθρο 26). Σκοπός της είναι να αποσαφηνίσει τον όρο αυτό, οπότε και θα προηγηθεί το ιστορικό πλαίσιο πάνω στο οποίο στηρίχτηκε το εν λόγω άρθρο, καθώς επίσης και μια σύντομη αλλά εμπειριστατωμένη περιγραφή των τριών εξουσιών, της νομοθετικής, της δικαστικής και της εκτελεστικής. Για μια πιο ολοκληρωμένη ανάλυση των τριών βαθμίδων εξουσίας, φρόνιμο κρίνεται να ασχοληθούμε συνοπτικά και με τα όργανα που εμπλέκονται στην άσκηση των προαναφερθέντων, καθότι ο ρόλος τους είναι καθοριστικός για την κατανόηση του θέματος. Σε καμία περίπτωση δεν θα υπάρξει υποστήριξη οιασδήποτε πολιτικής –ή κομματικής- θέσης και ιδεολογίας, καθότι αυτό θα επηρέαζε την αντικειμενικότητα των παρατιθέμενων πληροφοριών.

Μια πρώτη ματιά στον τίτλο, γεννά μια σειρά από ερωτήματα:

1. Ποιες είναι οι εξουσίες στις οποίες αναφέρεται και από ποιον γίνεται η άσκησή τους;
2. Τι σημαίνει ο χαρακτηρισμός «διάκριση» και πως επιτυγχάνεται;
3. Πότε και που ξεκίνησε η διάκριση των εξουσιών;
4. Ποιοι την υποστήριξαν και πώς;
5. Είναι συνταγματικά κατοχυρωμένη;
6. Σε ποιες χώρες του κόσμου εφαρμόζεται;
7. Γιατί κρίνεται απαραίτητη για τη διασφάλιση του δημοκρατικού πολιτεύματος;
8. Στην Ελλάδα, πότε και από ποιόν εφαρμόστηκε;

Σε αυτά τα ερωτήματα καλείται να δώσει απαντήσεις η συγκεκριμένη εργασία.

2. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Η ιστορία της διάκρισης των εξουσιών ξεκινάει στην αρχαία Ελλάδα, αρχή γενέσθαι από την εποχή του Πλάτωνα. Ο μεγάλος Έλληνας φιλόσοφος, στα έργα του «Λάχης», «Μένων», «Πολιτεία», «Πολιτικός», «Νόμοι» υποστήριξε ότι χάριν του λαού υπάρχουν οι άρχοντες, οι οποίοι μοναδικό σκοπό της αρχής τους πρέπει να έχουν την ευδαιμονία του λαού, μία ευδαιμονία η οποία όμως απαραίτητως περνά μέσα από τη φιλία και την ενότητα του λαού. Αυτός ο σκοπός της ευδαιμονίας των πολιτών - «πολίτες» θεωρείται επιτυχέστερος όρος από τον «λαό», διότι εκτιμάται ότι ο όρος πολίτης αποδίδει καλύτερα την έννοια του ελευθέρου ατόμου εντός της ολότητας της πόλης- οδηγεί τον Πλάτωνα μια ολόκληρη φιλοσοφική ζωή να αναζητά την πολιτική μέθοδο, ώστε να επιτύχει αυτό τον σκοπό, όσο το δυνατόν καλύτερα.

Πρωταρχικής σημασίας είναι ο διαχωρισμός των πολιτών σε τρεις τάξεις (με τον όρο «τάξη» δηλώνεται εδώ η «λειτουργία» μιας ομάδας μέσα στην κοινωνία). Η τριμερής διαίρεση στην πλατωνική πολιτεία είναι: δημιουργοί, φύλακες – επίκουροι και φύλακες – άρχοντες (βασιλείς). Η κατώτερη τάξη (δημιουργοί), που είναι η πολυπληθέστερη, συγκροτείται από τους γεωργούς, τους τεχνίτες, τους εμπόρους και γενικά τους χειρώνακτες. Είναι βέβαια αποκλεισμένη από την εξουσία, εργάζεται όμως προστατευμένη και μπορεί να πλουτίζει, ως ένα σημείο, φυσικά, διότι οι μεγάλες οικονομικές διαφορές δεν είναι επιτρεπτές. Η τάξη αυτή είναι υποχρεωμένη να συντηρεί, αλλά όχι πλουσιοπάροχα, τις δύο άλλες ηγεμονικές τάξεις. Παιδιά, ωστόσο, που έχουν γεννηθεί στην τάξη των δημιουργών, αλλά έχουν να επιδείξουν εξαιρετικά προσόντα, μεταπηδούν στην ανώτερη τάξη και αντιστρόφως. Υπάρχει, επομένως, πρόβλεψη για κοινωνική κινητικότητα.

Οι φύλακες – επίκουροι επωμίζονται στρατιωτικά και διοικητικά καθήκοντα και γενικά είναι αφοσιωμένοι στην υπηρεσία του κράτους. Όσοι από τους φύλακες - επίκουρους υποστούν με επιτυχία τις κρίσεις που θα έχουν καθοριστεί προάγονται μετά τα 50 τους έτη σε φύλακες παντελείς, δηλαδή σε φύλακες - άρχοντες (βασιλείς). Η ενασχόληση αυτής της ολιγάριθμης αρχηγείας (ελίτ) είναι εν μέρει πρακτικές (διοίκηση του κράτους) και εν μέρει θεωρητικές, δηλαδή ενασχόληση με τις επιστήμες και τη φιλοσοφία. Αναλαμβάνουν τη διακυβέρνηση και μεριμνούν για την ευδαιμονία ολόκληρης της πολιτείας. Οι άρχοντες φέρουν την ευθύνη για την εκπαίδευση της νέας γενιάς των φυλάκων,

ζουν μακάρια, επειδή απολαμβάνουν τις πνευματικές ηδονές που μόνο αυτές διαρκούν, και όταν πεθάνουν τιμώνται ως ήρωες. Πρόκειται συνεπώς για μια αριστοκρατία του πνεύματος, που εξουσιάζει και συνάμα υπηρετεί το πλήθος.

Οι φιλόσοφοι - βασιλείς (ο όρος «βασιλεύς» στον Πλάτωνα δηλώνει απλώς τον άρχοντα, όχι τον απόλυτο μονάρχη που αντλεί την εξουσία του από το κληρονομικό δικαίωμα ή από τη θέληση του Θεού) είναι προσωπικότητες που δε διαθέτουν μόνο γνώσεις και συνθετική σκέψη, αλλά πείρα ζωής, διοικητικές ικανότητες και αδαμάντινο χαρακτήρα. Αναλαμβάνουν την εξουσία από αίσθηση καθήκοντος για να διοχετεύσουν μέσα στη νομοθεσία τη σοφία και την ακεραιότητά τους. Δε διαθέτουν ούτε προσωπική περιουσία, ούτε καν οικογένεια, για να είναι αδέκαστοι, ανεπηρέαστοι και ολόψυχα αφοσιωμένοι στο κοπιώδες λειτούργημά τους.

Η ιδεώδης πολιτεία για την οποία μίλησε ο φιλόσοφος αποτελεί ένα αρμονικό «όλον», στο οποίο η κάθε ομάδα εξυπηρετεί το σκοπό της χωρίς να εμπλέκεται στις αρμοδιότητες των υπόλοιπων δύο. Κάθε στοιχείο μέσα σε αυτή εκπληρώνει τη λειτουργία του δίχως να παρακωλύει τη λειτουργία των άλλων, καθένας πράττει το έργο που του έχει ανατεθεί και δεν πολυπραγμονεί.

Ορμώμενος από τα διδάγματα του δασκάλου του, ο Αριστοτέλης ανέπτυξε περισσότερο την ιδέα της διάκρισης των εξουσιών στο έργο του «Πολιτικά». Υπήρξε κατηγορηματικότερος από τον Πλάτωνα δε, δηλώνων ότι το Πολίτευμα, από τα ορθά πολιτεύματα της δημοκρατίας, της ολιγαρχίας και της βασιλείας, το οποίο θα εξασφαλίσει στην πόλη τους σκοπούς της ευδαιμονίας και του ειρηνικού πολιτικού βίου, αυτό είναι και το άριστο Πολίτευμα. («Πολιτικά» 1331α/25, 1332α/5). Αυτό το άριστο πολίτευμα ιστορικά ο άνθρωπος αναζήτησε σε Θεοκρατικές πηγές και αντιλήψεις και μετά από αυτό εξελισσόμενο βασίσθηκε στην καταξιωμένη προσωπικότητα του ηγέτη της Πλατωνικής μορφής του «Φιλοσόφου- Βασιλιά», για να καταλήξει στη σύγχρονη μορφή της ιδεολογικής δημοκρατίας, σύμφωνα με την οποία διαμορφώθηκε το πολιτικό ήθος και το «γίγνεσθαι» της κοινωνίας μας. Υπογράμμισε πολιτικής στην οποία θα συνυπάρχουν η αξία της ηγετικής προσωπικότητας με τη συμμετοχικότητα των πολιτών εντός ενός ευνομούμενου δημοκρατικού πολιτεύματος, στο οποίο θα επικρατεί, όπως λέει και ο Αριστοτέλης, η επιστήμη και η θέληση των πολιτών («Πολιτικά» 1332α/35). Μάλιστα, ο Σταγειρίτης χωρίζει τις λειτουργίες της πόλης - κράτους στο «δικάζον», το «βουλευόμενο

καθώς και το «περί τας αρχάς» (που σαφέστατα παραπέμπουν στις τρεις σημερινές εξουσίες.) («Πολιτικά», βιβλ. Δ)

Μεταγενέστερα έργα του Πολύβιου ή του Κικέρωνα φανερώνουν ένα μικτό πολιτικό μόρφωμα, με μοναρχικές προσωπικότητες, τις οποίες ενσάρκωναν οι ύπατοι, αριστοκρατικές ρίζες από τη μεριά της συγκλήτου, αλλά και δημοκρατικές φωνές από το λαό. Από την άλλη, η περί μορίων αριστοτελική θεώρηση (1) βρίσκει υποστηρικτή τον Μαρσίλιο, ο οποίος οραματίζεται διαχωρισμό των λειτουργιών μέσα στην κοινωνία, αποσκοπώντας στη δέσμευση των εκάστοτε αρχόντων από ένα νομοθετικό πλαίσιο που δεν θα επιτρέπει την αυθαιρεσία της εξουσίας. Ο Θωμάς ο Ακινάτης τόνισε ότι ο ρωμαϊκός κανόνας «η θέληση του άρχοντα έχει ισχύ νόμου» (*“voluntis principis legis habet vigorem”*) υπόκειται σε μια ανώτερη λογική, γιατί σκοπός του νόμου είναι η δικαιοσύνη.

Η Αναγέννηση αποτέλεσε την κατεξοχήν χρονική περίοδο στην οποία αναπτύχθηκε το μοτίβο της διάκρισης των εξουσιών. Εισηγητής αυτής της άποψης υπήρξε ο Τζον Λόκ (John Locke), ανάδοχος της κοινωνιολογίας. Ο Τελευταίος στο έργο του *«Two treatises of government»* υπερασπίστηκε τη διάκριση της νομοθετικής, ομοσπονδιακής και εκτελεστικής εξουσίας, καθότι επικριτής του συγκεντρωτισμού που παραβιάζει κατάφορα τα φυσικά δικαιώματα του ανθρώπινου είδους. Η διάκριση αυτή, οργανική αλλά και κατά περιεχόμενο, αποσκοπεί στην απαρασάλευτη κατοχύρωση των ελευθεριών του ατόμου.

Εμπνευσμένος από το έργο του προκατόχου του, ο Σαρλ Λουί ντε Σεκοντά, ευρέως γνωστός ως Μοντεσκιέ (Montesquieu), κατέγραψε τις βαθιά επηρεασμένες από την αγγλική πραγματικότητα σκέψεις του στο διάσημο βιβλίο του «το Πνεύμα των νόμων» (*De l'esprit Des Lois - 1748*). Σε αυτό το έργο, εκφράζεται από τη μια μεριά η πεποίθηση ότι η εξουσία πρέπει να ακολουθεί τριμερή διαίρεση, με τρόπο τέτοιο, ώστε σε κάθε ένα από τα είδη εξουσίας να αντιστοιχούν διακεκριμένα όργανα του κράτους. Από την άλλη, ο Γάλλος φιλόσοφος αναλύει μια πολιτική τριών καθεστώτων, της μοναρχίας, του δεσποτισμού και της δημοκρατίας, αν και τα δύο τελευταία εκτοπίζονται από το προσκήνιο λόγω δυσκολίας εφαρμογής. Έτσι κατέληξε στην εξισορρόπηση ενός μοναρχικού καθεστώτος, που όμως θα έχει βάση σε μερικότερα όργανα, την αριστοκρατία, το δικαστικό σώμα και τους θρησκευτικούς εκπροσώπους. Παρ' όλα αυτά αναγνώρισε ότι η κατάχρηση εξουσίας είναι μία φυσική ανθρώπινη τάση και ότι κατά συνέπεια, κάθε κράτος τείνει να εκφυλιστεί σε δεσποτικό, οπότε ως μόνη λύση σε αυτό το

πρόβλημα θεώρησε την αλληλεπίδραση και όχι την αποξένωση της νομοθετικής και εκτελεστικής εξουσίας.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το παρατιθέμενο απόσπασμα από το «Πνεύμα των Νόμων» του Μοντεσκιέ:

Όλα θα ήταν χαμένα αν ο ίδιος άνθρωπος, ή το ίδιο σώμα αρχόντων, ή οι ευγενείς, ή κάποιοι από τον λαό ασκούσαν αυτές τις τρεις εξουσίες: Εκείνη του να νομοθετεί, εκείνη του να επιλύει τις δημόσιες υποθέσεις και εκείνη του να δικάζει τα εγκλήματα ή τις ιδιωτικές διαφορές. (2)

(1) Δημήτρης Θ. Τσάτσος, Συνταγματικό δίκαιο, εκδόσεις Σάκκουλα, σελ. 273-274

(2) «Tout serait perdu si le même homme, ou le même corps des principaux, ou des nobles, ou du peuple, exerçait ces trois pouvoirs: celui de faire des lois, celui d'exécuter les résolutions publiques et celui de juger les crimes ou les différends particuliers» (Το Πνεύμα των Νόμων, βιβλ. XI, κεφ. VI).

A. ΚΑΤΟΧΥΡΩΣΗ ΙΣΤΟΡΙΚΑ

Μετά από σχετική ανάκληση στο Συνέδριο της Φιλαδέλφεια (1774), η διάκριση των εξουσιών καθιερώνεται συνταγματικά (άρθρο 10) στην Αμερική, ενώ παγιώνεται με τη Διακήρυξη των Δικαιωμάτων της Βιργινίας (1776) στο άρθρο 5, το οποίο εξηγούσε ρητά ότι η νομοθετική και η εκτελεστική εξουσία όφειλαν να είναι διαχωρισμένες από τη δικαστική, ήτοι να ασκούνται από άλλους φορείς (3). Στην επικράτεια των Ηνωμένων Πολιτειών καθιερώθηκε το 1778 με το Σύνταγμα των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής, μετά από διαβουλεύσεις των Χάμιλτον (Hamilton) και Μάντισον (Madison), οι οποίοι βασίστηκαν στο έργο του Μοντεσκιέ. Τέσσερα μόλις χρόνια αργότερα (1780) η αρχή της διάκρισης των εξουσιών καθιερώνεται και στο Σύνταγμα της Μασαχουσέτης, στο ομοσπονδιακό (1787) αλλά και σε αυτά πολλών πολιτειών της Βορείου Αμερικής.

Όσον αφορά την Ευρώπη, πρωτοπόρος αναδείχθηκε η Γαλλία με τη Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Πολίτη, η οποία έκανα την εμφάνιση της το 1789 με τη Γαλλική Επανάσταση. Το άρθρο 16 μάλιστα έκανε λόγο ότι: *«Κάθε κοινωνία στην οποία δεν κατοχυρώνεται η εξασφάλιση των δικαιωμάτων, ούτε καθορίζεται ο διαχωρισμός των εξουσιών δεν έχει Σύνταγμα.»* (4) Το Πρώτο γαλλικό Σύνταγμα (1791), καθώς επίσης και το επόμενο (1795) κατοχύρωσαν τη διάκριση των εξουσιών, σε ένα θεωρητικό, ωστόσο, πλαίσιο. Η ισχύς του μονάρχη δεν είχε περιοριστεί και η κρίση του συνέχιζε να αποτελεί νόμο, από τη στιγμή που στα χέρια του συγκέντρωνε τόσο την νομοθετική, όσο και την εκτελεστική εξουσία, χωρίς να λογοδοτεί σε άλλους φορείς ή κρατικά όργανα. Φωνή αντίδρασης σε αυτή την στρεβλή χρήση του άρθρου αποτέλεσε ο Ζαν Ζακ Ρουσσώ (J.J.Rousseau), που μαζί με τους υποστηρικτές του αντέδρασε στο συγκεντρωτισμό των εξουσιών στο πρόσωπο του μονάρχη, τονίζοντας τα διδάγματα του Μοντεσκιέ και ζητώντας τον ουσιαστικό διαχωρισμό των αρμοδιοτήτων σε περισσότερα από ένα άτομα μέσα από το «Κοινωνικό Συμβόλαιό» του. Το 1830 είναι η ημερομηνία εξυγίανσης της γαλλικής συνταγματικής πραγματικότητας, ενώ ακολούθησαν και άλλα ευρωπαϊκά κράτη κατά το 19^ο αιώνα.

Τέλος, η Ελλάδα ευθύς εξαρχής τοποθέτησε τα Συντάγματά της, ήδη από το 1844, σε ένα στέρεο υπόβαθρο που θα εξασφάλιζε την διάκριση των εξουσιών. Αυτά που ακολούθησαν (1864, 1911, 1927, 1952) είχαν σαφή και ρητή αναφορά στην εν λόγω αρχή, χωρίς να τεθεί ποτέ θέμα

αμφισβήτησης. Φυσικά πολλές φορές παρατηρούνταν διασταύρωση των τριών εξουσιών, η οποία όμως προβλέπεται πλέον στο ισχύον Σύνταγμα, στο άρθρο 26. (5)

(3) «η νομοθετική και η εκτελεστική δέον να είναι κεχωρισμένοι και διακεκριμένοι από της δικαστικής» (Διακήρυξη των Δικαιωμάτων της Βιρτζίνια “Bill of Rights”, άρθρο 5)

(4) «Toute société dans laquelle la garantie des droits n’est pas assurée, ni la separation des pouvoirs déterminée, n’a pas point de Constitution. » Το άρθρο αυτό προσαρτήθηκε αργότερα στο γαλλικό Σύνταγμα της 3^{ης} Σεπτεμβρίου 1791

(5) Άρθρο 26 .

1. Η νομοθετική λειτουργία ασκείται από τη Βουλή και τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας.
2. Η εκτελεστική λειτουργία ασκείται από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και την Κυβέρνηση.
3. Η δικαστική λειτουργία ασκείται από τα δικαστήρια · οι αποφάσεις τους εκτελούνται στο όνομα του Ελληνικού Λαού

Β. Ο ΔΙΑΧΩΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΕΞΟΥΣΙΩΝ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ ΣΤΗ ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Χάριν του λαού υπάρχουν οι άρχοντες, οι οποίοι μοναδικό σκοπό της αρχής τους πρέπει να έχουν την ευδαιμονία του λαού, μία ευδαιμονία η οποία όμως απαραίτητως περνά μέσα από τη φιλία και την ενότητα του λαού, όπως σαφώς αυτές οι αρετές έχουν καθορισθεί τόσο από τον Πλάτωνα, όσο και από τον Αριστοτέλη.

Αυτός ο σκοπός της ευδαιμονίας των πολιτών - «πολίτες» θεωρείται επιτυχέστερος όρος από τον «λαό», διότι εκτιμάται ότι ο όρος πολίτης αποδίδει καλύτερα την έννοια του ελευθέρου ατόμου εντός της ολότητας της πόλης οδηγεί τον Πλάτωνα μια ολόκληρη φιλοσοφική ζωή να αναζητά την πολιτική μέθοδο, ώστε να επιτύχει αυτό τον σκοπό, όσο το δυνατόν καλύτερα («Λάχης» - «Μένων», «Πολιτεία», «Πολιτικός», «Νόμοι»).

Κατηγορηματικότερος θα υπάρξει ο Αριστοτέλης στα «Πολιτικά» του, δηλώνων ότι το Πολίτευμα από τα ορθά πολιτεύματα της δημοκρατίας, της ολιγαρχίας και της βασιλείας το οποίον θα εξασφαλίσει στην πόλη τους σκοπούς της ευδαιμονίας και του ειρηνικού πολιτικού βίου, αυτό είναι και το άριστο Πολίτευμα. («Πολιτικά» 1331α/25, 1332α/5).

Αυτό το άριστο πολίτευμα ιστορικά ο άνθρωπος αναζήτησε σε Θεοκρατικές πηγές και αντιλήψεις και μετά από αυτό εξελισσόμενο βασίσθηκε στην καταξιωμένη προσωπικότητα του ηγέτη της Πλατωνικής μορφής του «Φιλοσόφου- Βασιλιά», για να καταλήξει στη σύγχρονη μορφή της ιδεολογικής δημοκρατίας, σύμφωνα με την οποία διαμορφώθηκε το πολιτικό ήθος και το «γίγνεσθαι» της κοινωνίας μας. Ένα πολιτικό ήθος και κοινωνικό «γίγνεσθαι», των οποίων τα σημεία στις ημέρες μας αποκαλύπτουν και καταμαρτυρούν την παρακμή των πολιτικών ιδεολογιών και την αντικατάστασή τους από την επιστημονικοποίηση της πολιτικής.

Μια επιστημονικοποίηση της πολιτικής, η οποία θα διέπεται από τη βασική αρχή της μελέτης και της ανάλυσης της πραγματικότητας, του επιστημονικού και συνάμα του ηθικού οραματισμού της πράξης.

Μια επιστημονικοποίηση της πολιτικής στην οποία θα συνυπάρχουν η αξία της ηγετικής προσωπικότητας με τη συμμετοχικότητα των

πολιτών εντός ενός ευνομούμενου δημοκρατικού πολιτεύματος, στο οποίο θα επικρατεί, όπως λέει και ο Αριστοτέλης, η επιστήμη και η θέληση των πολιτών («Πολιτικά» 1332α/35).

Οι πολιτικές ιδεολογίες παρακμάζουν, διότι οι κοινωνίες των ανθρώπων είναι συνθετότερες και πολυπλοκότερες, η δε ανθρώπινη διάνοια χάριν της παιδείας έχει εξελιχθεί σε μεγάλο αριθμό επιστημών, με αποτέλεσμα οι παραδοσιακοί πολιτικοί θεσμοί να αποδεικνύονται αποδυναμωμένοι και λιγότερο αποτελεσματικοί έναντι της σύγχρονης τεχνικής και επιστημονικής εξέλιξης του ανθρώπου, έτσι ώστε να καθίσταται αναγκαία και η επιστημονικοποίηση της πολιτικής, την οποία ο Πλάτων θεωρεί ως κατ' εξοχήν επιστήμη της φροντίδας του ανθρώπου και πιο πάνω από τα κριτήρια διαχωρισμού των πολιτευμάτων («Πολιτικός» 267C, 291ε, 304α, 305ε).

Εκφραστές της παρακμής των ιδεολογιών αποτελούν τα πολιτικά κόμματα, των οποίων η κομματική λογική και ηθική έχει διεισδύσει σε όλους τους κοινωνικούς και κρατικούς θεσμούς, με αποτέλεσμα η δημοκρατία να λειτουργεί με κομματικό-κρατικό χαρακτήρα. Το εκάστοτε κυβερνών κόμμα κυριαρχεί στο Κοινοβούλιο με αποτέλεσμα να επικυρώνονται από την κυβερνητική πλειοψηφία των βουλευτών ως νόμοι, οι αποφάσεις της Κυβέρνησης, δηλαδή της εκτελεστικής Εξουσίας, με κατάληξη : η πλειοψηφούσα κοινοβουλευτική ομάδα της Βουλής να αποτελεί τη νομοθετούσα εκτελεστική εξουσία της Κυβέρνησης.

Ενώ για τη Δικαιοσύνη έχει δημιουργηθεί η εντύπωση στην Κοινή Γνώμη ότι αποτελεί τμήμα της πολιτικής εξουσίας.

Η ευθύνη για την «πτώση» αυτή της Δικαιοσύνης αποδίδεται στη στάση των κομμάτων, τα οποία έχουν συνηθίσει να εξυμνούν τη Δικαιοσύνη όταν η απόφαση ωφελεί τους ανθρώπους τους ή τις θέσεις τους και να τη μειώνουν όταν διαφωνούν με τις αποφάσεις της. Το φαινόμενο του «κομματισμού» έχει κυριαρχήσει στην κοινωνία μας και έχει καταλάβει ακόμα και το Συνδικαλιστικό Κίνημα, το οποίο άλλοτε λειτουργεί ως σύμμαχο προς το κόμμα που κυβερνά και άλλοτε επαναστατεί στους δρόμους και σε απεργίες εναντίον του αντιφρονούντος κυβερνητικού κόμματος.

Έτσι ο συνδικαλιστής από υπεύθυνος πολίτης, αγωνιστής των κοινωνικών δικαίων έχει μετατραπεί σε «πελατειακό» αγωνιστή του κόμματος.

Τέτοια συμπτώματα ως και πολλών άλλων των οποίων ως πολίτες είμαστε καθημερινά μάρτυρες, καταδεικνύουν το πρόσωπο της «αμαρτωλής» δημοκρατίας, την οποίαν με τόσο γλαφυρό τρόπο

περιγράφει ο Πλάτων στην «Πολιτεία» του και ο οποίος φθάνει στο σημείο να ισχυρισθεί ότι οι νόμοι γίνονται σύμφωνα με το συμφέρον κάθε αρχής, δηλαδή η δημοκρατία για τους δημοκρατικούς, η δε τυραννία για τους τυραννικούς, με αποτέλεσμα οι νόμοι να απέχουν από το συμφέρον των αρχομένων, οι οποίοι μάλιστα τιμωρούνται όταν αυτούς παραβαίνουν και παντού να επικρατεί ως αρχή δικαίου το συμφέρον του ισχυρότερου («Πολιτεία» 338ε).

Ο δε Αριστοτέλης αυτή τη δημοκρατία θα χαρακτηρίσει ως τυραννία των πολλών, όταν στην πόλη κυρίαρχος είναι όχι ο νόμος, αλλά η θέληση της πλειοψηφίας, η οποία ελέγχεται και κατευθύνεται από τους δημαγωγούς («Πολιτικά» 129α/5-30).

Αλλά η δημοκρατία, ως πολιτική έκφραση της ελευθερίας, είναι ανθρώπινο αγαθό, το οποίο πάντοτε, και τότε και σήμερα, ανήκει σε όλους τους πολίτες.

Για να μην καταλήξει όμως σε «τυραννία των πολλών» χρειάζεται να αυτοπροσδιορισθούν και να αυτοεξελιχθούν οι ισχύοντες πολιτικο-κομματικοί θεσμοί προς την κατεύθυνση που ο ίδιος ο Αριστοτέλης προσδιόρισε λέγων ότι : Το είδος της δημοκρατίας είναι ανάλογο με την πόλη και το λαό και ότι η οργάνωση και η λειτουργία των θεσμών της δύνανται να αποτελούν συνδυασμούς αριστοκρατικών, ολιγαρχικών και δημοκρατικών πολιτευμάτων («Πολιτικά» 1317α-1321b/10).

Η κατεύθυνση δε αυτή στις μέρες μας μπορεί να λάβει τη μορφή της μίξης στην πολιτική της επιστήμης και της δημοκρατίας, με την ακόλουθη θεσμική μεταρρύθμιση :

Η Εκτελεστική Εξουσία να περιέλθει εξ ολοκλήρου στη Δημόσια Διοίκηση, της οποίας η Κυβέρνηση θα αποτελείται από καταξιωμένες προσωπικότητες της Δημόσιας Διοίκησης, των οποίων η εκλογή και ο έλεγχος του έργου τους θα γίνεται από το Κοινοβούλιο.

Το δε Κοινοβούλιο να αποτελείται από μέλη εκλεγόμενα απ' ευθείας από τους πολίτες ως εκπρόσωποι των διαφόρων κατ' αναλογία επαγγελματικών ομάδων αλλά και των νομών.

Κύριο έργο του Κοινοβουλίου θα είναι η νομοθεσία και ο έλεγχος της Κυβέρνησης, χωρίς τα μέλη της να συμμετέχουν σ' αυτήν.

Με την είσοδο των συντεχνιών στο κοινοβούλιο οι αναχρονιστικοί σκληροί αγώνες του «δρόμου» των συνδικαλιστών μεταφέρονται υπεύθυνα στο «βήμα» της Βουλής.

Είναι επιτακτική η είσοδος των συντεχνιών στη Βουλή, διότι σήμερα τα κοινωνικά προβλήματα έχουν συσσωρευτεί στις επαγγελματικές ομάδες και των οποίων η πλέον υπεύθυνη έκφραση αποτελεί το «βήμα» της Βουλής.

Η Βουλή αναβαθμίζεται και γίνεται κοινωνικά δικαιότερη.

Με μια τέτοια πρόταση δικαιώνεται και ο Αριστοτέλης, ο οποίος θέλει τη «Βουλή» και το «Δήμο» να εκλέγουν και να ελέγχουν τις αρχές χωρίς να λαμβάνουν προσωπικώς τα αξιώματα και ο οποίος αναγνωρίζει την γνώση και την πείρα των επιστημόνων, αλλά για σπουδαία θέματα βαρύτητα δίνει στη γνώμη των πολλών. («Πολιτικά» 1281b/30-35, 1282a/5-40).

Με μια τέτοια πρόταση συμφωνεί ουσιαστικά ο διαχωρισμός των εξουσιών του Αριστοτέλη, του οποίου η «Πολιτεία», δηλαδή η ευνομούμενη δημοκρατία, λειτουργεί με τρία βασικά σώματα (θεσμούς) :

Πρώτον είναι το σώμα, το οποίον διασκέπτεται για τα κοινά συμφέροντα της πόλης ` δεύτερον είναι το σώμα των δημοσίων αρχών, του οποίου ο νομοθέτης καθορίζει το ποιόν, τα δικαιώματα και τον τρόπον της εκλογής και τρίτον είναι το δικαστικό σώμα («Πολιτικά» 1297b/25, 1298α).

Με την πρόταση αυτή επιτυγχάνεται πλήρως ο διαχωρισμός της νομοθετικής και εκτελεστικής εξουσίας, αλλά και της δικαστικής τοιαύτης.

Έτσι η πολιτική ηθικοποιείται και επιστημονικοποιείται, διασώζεται η ενότητα των πολιτών και η ηγεσία της μέσα σε ευνομούμενη δημοκρατία οραματίζεται τις πρακτικές για την ευδαιμονία των πολιτών της.

Τέλος η πρόταση αυτή είναι μίξη της επιστήμης και της δημοκρατίας, για την οποία μίξη ο Αριστοτέλης πάλιν θα πει επιγραμματικά : «Όσον δε καλύτερα γίνουν οι πολιτικοί συνδυασμοί των διαφόρων μιας πόλης στοιχείων, τόσον μονιμότερο είναι το πολίτευμα («Πολιτικά» 1297α/5).

3. ΤΥΠΙΚΗ ΚΑΙ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΗ ΔΙΑΚΡΙΣΗ

Πριν ασχοληθούμε με το θέμα της διάκρισης των εξουσιών, φρόνιμο θα ήταν να τονίσουμε ότι υφίσταται διττή διαίρεση του θέματος. Έτσι, παρατηρείται μια διμερής διάκριση, η τυπική (ή οργανική) και η ουσιαστική.

Η πρώτη αφορά στην ύπαρξη κρατικών οργάνων, υπεύθυνων για την πραγμάτωση των λειτουργιών που εμπíπτουν στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους, με βάση τον διαχωρισμό των τριών εκφάνσεων της κρατικής εξουσίας. Με άλλα λόγια, το νομοθετικό έργο ανήκει στη Βουλή, η απονομή της δικαιοσύνης στους δικαστικούς υπαλλήλους και η τήρηση της έννομης τάξης στην Κυβέρνηση. Στον αντίποδα, η ουσιαστική διάκριση κατατάσσει τις πράξεις ή μη της κρατικής εξουσίας σε τρεις κατηγορίες, νομοθετικές, εκτελεστικές ή δικαστικές, ανάλογα με το περιεχόμενό τους.

Όμως ήδη αναφέραμε, η συνταγματικά κατοχυρωμένη αρχή της διάκρισης των εξουσιών νοείται ως οργανική και ως λειτουργική. Η οργανική διάκριση των εξουσιών συνίσταται στο ότι υπάρχουν διακριτά νομοθετικά, εκτελεστικά και δικαστικά όργανα. Η λειτουργική διάκριση των εξουσιών σημαίνει ότι οι κρατικές πράξεις διακρίνονται αναλόγως του περιεχομένου τους σε νομοθετικές (με αντικείμενο τη θέση κανόνων δικαίου), εκτελεστικές (με αντικείμενο την εκτέλεση των νόμων ή τη θέσπιση διοικητικών απλώς κανόνων) και δικαστικές (με αντικείμενο την επίλυση διαφορών ή την επιβολή ποινών). Η οργανική συμπίπτει με τη λειτουργική διάκριση των εξουσιών, όταν τα νομοθετικά όργανα εκδίδουν τις νομοθετικές πράξεις, τα εκτελεστικά όργανα προβαίνουν στις διάφορες εκτελεστικές υλικές ή νομικές ενέργειες και τα δικαστικά όργανα δικάζουν. Το Σύνταγμα προβλέπει κάποιες ρητές εξαιρέσεις από τη διάκριση των εξουσιών, όπως είναι για παράδειγμα η άσκηση δικαστικών αρμοδιοτήτων από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας στην περίπτωση απονομής χάριτος. Συχνότερα όμως το Σύνταγμα προβλέπει τη λειτουργική συνεργασία των διακριτών μεταξύ τους οργάνων. Έτσι, ενώ η ψήφιση των νόμων γίνεται από τη Βουλή, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας τους εκδίδει και τους δημοσιεύει. Ενώ η νομοθετική αρμοδιότητα ανήκει στη Βουλή, η Βουλή μπορεί να εξουσιοδοτεί, κατά τους ειδικότερους όρους του άρθρου 43 Συντ., την διοίκηση να προβαίνει στη θέσπιση κανονιστικών ρυθμίσεων κοκ. Με

αυτόν τον τρόπο το Σύνταγμα μεθοδεύει τον αμοιβαίο έλεγχο των εξουσιών μέσα από την υποχρέωσή τους να συμπράξουν για την τέλεση μιας κρατικής ενέργειας.[

Ως επιστέγασμα των ανωτέρω προκύπτει ότι, εφόσον δεχόμαστε την οργανική διάκριση των εξουσιών, δεν κάνουμε λόγο για «διάκριση εξουσιών», αλλά «διάκριση λειτουργιών». Πράγματι, έχουν διατυπωθεί πολλές απόψεις που υποστηρίζουν ότι ο επικρατών όρος είναι ασαφής και δεν εξηγεί το γεγονός ότι μιλάμε για διάκριση οργάνων.

4. ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΕΞΟΥΣΙΕΣ

A. ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΗ ΕΞΟΥΣΙΑ

Η νομοθετική εξουσία ασκείται από τη Βουλή και τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας. Η Βουλή συνιστά ένα άμεσο, συλλογικό, διαρκές, νομοθετικό και ελεγκτικό (6) κρατικό όργανο, που δεν ενεργεί αυτοτελώς κατά την ψήφιση και ανάδειξη της νομοθεσίας, αλλά συνεργάζεται με τον ΠτΔ. Οι βουλευτές που συναπαρτίζουν την εκάστοτε Βουλή εκλέγονται από το Εκλογικό Σώμα και συναποτελούν το φορέα που αντιπροσωπεύει την κοινή γνώμη.

A. Σύγκληση και διάρκεια θητείας

Η βουλή που εκλέγεται έχει, κατά το 51§3 Σ, διάρκεια τεσσάρων συνεχών ετών που αρχίζει από την ημέρα των βουλευτικών εκλογών. Το διάστημα αυτό ονομάζεται βουλευτική περίοδος. Τον κανόνα της τετραετούς διάρκειας κάθε βουλευτικής περιόδου διασπούν οι περιπτώσεις

1) (πρώρης) διάλυσης της Βουλής και

2) επιμήκυνσης του χρόνου της βουλευτικής περιόδου:

A) Το ισχύον Σύνταγμα προβλέπει τρεις μορφές πρώρης λήξης, δηλαδή διάλυσης της Βουλής:

1. Υποχρεωτική για τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας διάλυση, όταν:

α. το Κοινοβούλιο αδυνατεί να εκλέξει στην 3η

ψηφοφορία ΠτΔ (41§5 > 32§4 Σ.)

β. μετά την παρέλευση της διαδικασίας των

διερευνητικών εντολών και παρά τις προσπάθειες του ΠτΔ

επιβεβαιωθεί η αδυναμία σχηματισμού Κυβέρνησης που να έχει την εμπιστοσύνη της Βουλής (37§3 εδ. γ' Σ.).

2. Υποχρεωτική για τον ΠτΔ, μόνο εφόσον το ζητήσει η Κυβέρνηση:

α. για ανανέωση της λαϊκής εντολής προκειμένου να αντιμετωπιστεί εθνικό θέμα εξαιρετικής σημασίας. Τις εκλογές διεξάγει η ίδια η Κυβέρνηση που προτείνει τη διάλυση (41§2 Σ.)

β. όταν παραιτείται Κυβέρνηση που διαθέτει την απόλυτη πλειοψηφία της Βουλής και πρωθυπουργός είναι ο αρχηγός αυτής της πλειοψηφίας. Η Κυβέρνηση διεξαγωγής των εκλογών είναι εκλογική κατά το 37 Σ. (38§1 εδ. γ' Σ.)

3. Διάλυση με απόφαση του ΠτΔ ο οποίος έχει αυτοτελή σχετική δυνατότητα (η μοναδική περίπτωση «προεδρικής»- αντιπλειοψηφικής διάλυσης μετά την Αναθεώρηση του 1986): αν έχουν παραιτηθεί ή και καταψηφιστεί από τη Βουλή δύο Κυβερνήσεις και η σύνθεσή της δεν εξασφαλίζει κυβερνητική σταθερότητα. Οι εκλογές διενεργούνται από την Κυβέρνηση που έχει την εμπιστοσύνη της διαλυόμενης Βουλής (41§1 Σ.)

Β) Προβλέπεται στις εξαιρετικές περιπτώσεις των άρθρων 53§3, 48§2-4, 34§2 Σ.

Τα χρονικά διαστήματα κατά τα οποία η Βουλή συνέρχεται και λειτουργεί ονομάζονται σύνοδοι της Βουλής. Υπάρχουν τρία είδη βουλευτικών συνόδων:

α. Τακτική σύνοδος: συγκαλείται με προεδρικό διάταγμα μια φορά το χρόνο κατά το 64§1 Σ. και διαρκεί τουλάχιστον 5 μήνες (64§2 Σ.)

β. Έκτακτη σύνοδος: συγκαλείται από τον ΠτΔ Κάθε φορά που το κρίνει εύλογο (40§1 Σ.)

γ. Ειδική σύνοδος: συγκαλείται υποχρεωτικά με προεδρικό διάταγμα για την άσκηση συγκεκριμένης αρμοδιότητας (προβλέπεται στις διατάξεις 84§1, 48§§2 και 3, 32§5 εδ γ', 34§2 Σ.)

Β. Το παθητικό εκλογικό δικαίωμα – η νομική θέση του βουλευτή

Για την άσκηση του δικαιώματος του εκλέγεσθαι πρέπει να συντρέχουν τα εξής θετικά προσόντα (55§1 Σ.):

- i. Η ιδιότητα του Έλληνα πολίτη (ελληνική ιθαγένεια)
- ii. Η νόμιμη ικανότητα του εκλέγειν (ενεργητικό εκλογικό δικαίωμα)
- iii. Η συμπλήρωση του 25ου έτους της ηλικίας κατά την ημέρα της εκλογής Πρέπει επίσης να μη συντρέχει κάποιο από τα αρνητικά προσόντα εκλογιμότητας (ή κωλύματα εκλογιμότητας) όπως αυτά προσδιορίζονται κατά τρόπο αποκλειστικό στο, αναθεωρημένο το 2001, 56 Σ: η §1 αναφέρεται σε γενικά κωλύματα (εξαίρεση: οι καθηγητές Α.Ε.Ι.), η §3 σε τοπικά. Από τα κωλύματα (που αποκλείουν την ανακήρυξη ως υποψηφίου) διακρίνονται τα κοινοβουλευτικά ασυμβίβαστα του άρθρου 57 Σ. (:ιδιότητες που δεν πρέπει να συντρέχουν στο πρόσωπο του βουλευτή μετά από την εκλογή του, διαφορετικά εκπίπτει αυτοδικαίως από το αξίωμά του). Το νομικό καθεστώς του βουλευτή προσδιορίζεται επίσης από τις εξής θεσμικές εγγυήσεις και λειτουργικά προνόμια:
 - i. Το ανεύθυνο του βουλευτή (61§§1 και 2 Σ.)
 - ii. Το ακαταδίωκτο του βουλευτή (62§1 Σ.)
 - iii. Το δικαίωμα άρνησης μαρτυρίας – βουλευτικό απόρρητο (61§3 Σ.)
 - iv. Η βουλευτική αποζημίωση και βουλευτικές ατέλειες (63§§1 και 3 Σ.)

Γ. Αρμοδιότητες της Βουλής:

1. Νομοθετικές:

α. Είναι η μόνη αρμόδια για την αναθεώρηση του Συντάγματος. (110 Σ.)
β. Ψηφίζει τους νόμους (26§1 και 73-77 Σ.) γ. Ψηφίζει τον προϋπολογισμό, τον απολογισμό και το γενικό ισολογισμό (79 Σ.) δ. Είναι η μόνη αρμόδια για την ψήφιση του Κανονισμού της Βουλής (65§1 Σ.). ε. Θέτει σε εφαρμογή το νόμο για την κατάσταση πολιορκίας (48§1 Σ.) στ. Επικυρώνει τις διεθνείς συμβάσεις κατά το 28§1 Σ.

2.Ελεγκτικές (κοινοβουλευτικός έλεγχος):

Αναφορές, ερωτήσεις, επερωτήσεις, εξεταστικές επιτροπές κτλ.

3.Δικαστικές:

α. Παροχή άδειας για την ποινική δίωξη βουλευτών κατά τα 61§2 και 62 Σ.
β. Κίνηση της διαδικασίας του 36 Σ. για την ποινική ευθύνη των υπουργών και υφυπουργών και η άσκηση της σχετικής ποινικής δίωξης.
γ. Κίνηση της διαδικασίας του 49 Σ. για την ποινική ευθύνη του ΠτΔ.
δ. Παροχή της κατά το 47§2 Σ. συγκατάθεσης προς τον ΠτΔ για την απονομή χάρης σε Υπουργό που καταδικάστηκε σύμφωνα με το 86 Σ

4.Ποικίλης φύσης αρμοδιότητες:

α. Εκλογή ΠτΔ (32 και 34 Σ.)
β. Συγκατάθεση για την παράταση ή την επανάληψη της αναστολής των εργασιών της Βουλής (40§3 Σ.)
γ. Απόφαση για τη διεξαγωγή δημοψηφίσματος (44§2 Σ: ο Ευ. Βενιζέλος εντάσσει το εδάφιο β' της διάταξης στις νομοθετικές αρμοδιότητες και το εδάφιο α' στις ρυθμιστικές).
δ. Η λειτουργία της ως forum, στο οποίο διεξάγεται ο πολιτικός διάλογος.

Η τακτική νομοθετική λειτουργία

- Τυπικός νόμος: Κάθε κανόνας δικαίου(ανεξάρτητα από το περιεχόμενό του) που ψηφίζεται από τη Βουλή σύμφωνα με τη

διαδικασία των άρθρων 70-77 Σ. και στη συνέχεια εκδίδεται και δημοσιεύεται από τον ΠτΔ κατά το άρθρο 42 του Σ.

- Ουσιαστικός νόμος: Κάθε κανόνας δικαίου που έχει γενικό και αφηρημένο περιεχόμενο, ανεξάρτητα από το όργανο που τον θεσπίζει, τη διαδικασία μέσα από την οποία παράγεται και την τυπική του ισχύ.

- Ατομικοί νόμοι: Νόμοι στο πεδίο εφαρμογής των οποίων εμπίπτει ένα ή περισσότερα αλλά πάντως συγκεκριμένα πρόσωπα και, άρα, η ρύθμιση δε διαθέτει γενικό χαρακτήρα

-Νόμοι- μέτρα: Νόμοι στο πεδίο εφαρμογής των οποίων εμπίπτει μία συγκεκριμένη, ως προς τα χαρακτηριστικά που συγκεντρώνει, κατάσταση (με κριτήριο π.χ. τη χρονική στιγμή ή την περιοχή) και, άρα, η ρύθμιση δεν διαθέτει αφηρημένο χαρακτήρα

-Εφάπαξ νόμοι: τυπικοί νόμοι που εκδίδονται μόνο μια φορά μέσα σε τακτή προθεσμία από τη θέση σε ισχύ του Σ. (βλέπε άρθρο 107§2 Σ.)

- Νόμοι αυξημένης τυπικής ισχύος (ή κατά την ορολογία του Σ. νομοθεσία με αυξημένη τυπική ισχύ): Νόμοι ως αντικείμενο την προστασία των κεφαλαίων που εισάγονται από το εξωτερικό για επένδυση στην Ελλάδα(άρθρο 107§1 Σ.) Αυτοί και οι εφάπαξ νόμοι δεν τροποποιούνται με μεταγενέστερο τυπικό νόμο, έχουν τυπική ισχύ ίση με την ισχύ του τυπικού Σ.

-Εκτελεστικοί νόμοι: Νόμοι η έκδοση των οποίων προβλέπεται από τις συνταγματικές διατάξεις για την εξειδίκευση, τη συμπλήρωση ή την εφαρμογή του κανονιστικού τους περιεχομένου

-Οργανωτικοί ή οργανικοί νόμοι: Ιδιαίτερη κατηγορία εκτελεστικών νόμων. Η έκδοσή τους προβλέπεται από συνταγματικές διατάξεις για τη ρύθμιση του τρόπου συγκρότησης και λειτουργίας των άμεσων οργάνων του κράτους

- Η τυπική ισχύς του νόμου αρχίζει από τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. Η ουσιαστική ισχύς του αρχίζει από το συγκεκριμένο χρόνο που αυτός ορίζει με την ακροτελεύτια, συνήθως, διάταξή του. Αν δεν υπάρχει σχετική πρόβλεψη, εφαρμόζεται η γενική διάταξη του 103ΕισΝΑΚ, σύμφωνα με την οποία η ισχύς του νόμου αρχίζει μετά δέκα μέρες από τη δημοσίευσή του.

Αναδρομική ισχύς των νόμων

Το Σ. περιέχει σχετικά τρεις ειδικές διατάξεις:

- α. Το αρ.7§1 Σ. απαγορεύει την αναδρομική ισχύ των ουσιαστικών ποινικών νόμων.
- β. Κατά το 78§2 Σ: Φόρος ή άλλο οποιοδήποτε οικονομικό βάρος δεν μπορεί να επιβληθεί με νόμο αναδρομικής ισχύος που εκτείνεται πέρα από το οικονομικό έτος το προηγούμενο εκείνου κατά το οποίο επιβλήθηκε. Κατά κυριολεξία δεν πρόκειται για απαγόρευση αλλά για οριοθέτηση της ενδεχόμενης αναδρομικής ισχύος του φορολογικού νόμου.
- γ. Το 77§2 Σ. απαγορεύει την αναδρομική ισχύ των «ψευδοερμηνευτικών» νόμων.

Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας

Το 30§1 Σ. προσδιορίζει τον ανώτατο άρχοντα ως τον «ρυθμιστή του πολιτεύματος». Η διάταξη αυτή έχει διττή έννοια:

- α. ως διάταξη περί αρμοδιότητας δηλώνει τη γενική μόνο αρχή που συγκεκριμενοποιείται και καθίσταται εφαρμόσιμη μόνο στις νομικά τυποποιημένες ρυθμιστικές αρμοδιότητες που προβλέπει το Σ.
 - β. ως διάταξη που χαρακτηρίζει τη θεσμική φυσιογνωμία του προεδρικού θεσμού εμπεριέχει κριτήριο για το δημόσιο λόγο και τη δημόσια συμπεριφορά του ΠτΔ.
- Ο γενικός αυτός χαρακτηρισμός έχει όμως και αρνητική διάσταση: ο ΠτΔ είναι ο ρυθμιστής και όχι ο εγγυητής ή ο διαμορφωτής του πολιτεύματος. Ο ρόλος του είναι συνεκτικός κράτους και κοινωνίας, είναι ρόλος ίσης απόστασης προς τις διάφορες πολιτικές και κοινωνικές δυνάμεις.

A. Εκλογή και θητεία του ΠτΔ:

Τα προσόντα εκλογιμότητας στο αξίωμα αυτό προσδιορίζονται στο 31 Σ:

- i. ελληνική ιθαγένεια (τουλάχιστον 5 χρόνια πριν από την εκλογή)
- ii. ελληνική καταγωγή από τη μεριά του πατέρα ή της μητέρας (όπως αναθεωρήθηκε η διάταξη το 2001 για να συμβαδίζει με την αρχή της ισότητας των δύο φύλων)
- iii. συμπλήρωση του 40ου έτους της ηλικίας
- iv. νόμιμη ικανότητα του εκλέγειν.

Τα μοναδικά δύο κωλύματα εκλογιμότητας είναι:

- i. απαγόρευση επανεκλογής για τρίτη φορά (30§5 Σ. > αποφυγή της προσωποποίησης του θεσμού)
- ii. απαγόρευση συμμετοχής του προέδρου που παραινείται στη διαδικασία εκλογής που ακολουθεί την παραίτησή του (ερμηνευτική δήλωση υπό το 32 Σ. > η εκλογή να μη γίνεται αντικείμενο εκλογικής-πολιτικής αντιπαράθεσης)

Η θητεία του είναι πενταετής (30§1 Σ.) και παρατείνεται μόνο στις περιπτώσεις των άρθρων 30§4 Σ. και 32§6 Σ.

Η εκλογή του είναι έμμεση. Γίνεται σε ειδική συνεδρίαση της Βουλής ένα μήνα τουλάχιστον πριν λήξει η θητεία του εν ενεργεία ΠτΔ (32§1 Σ.). Η ψηφοφορία είναι ονομαστική (δηλ. φανερή) και κατά τη διάρκεια της αναζητείται η ευρύτερη δυνατή πλειοψηφία (και άρα συναίνεση) όπως φαίνεται από το 32§§3 και 4 Σ: ΦΑΣΗ Α΄ Ψηφοφορία 1η > 200 βουλευτές (2/3) Ψηφοφορία 2η > (αν δε συγκεντρωθεί η πλειοψηφία μετά 5 ημέρες) 200 βουλευτές Ψηφοφορία 3η > (μετά 5 ημέρες) 180 βουλευτές (3/5)

Διάλυση της Βουλής και μεσολάβηση βουλευτικών εκλογών

ΦΑΣΗ Β΄ Ψηφοφορία 1η > 180 βουλευτές (3/5) Ψηφοφορία 2η > (μέσα σε 5 ημέρες) 151 βουλευτές Ψηφοφορία 3η > (μετά 5 ημέρες) σχετική πλειοψηφία μεταξύ των δύο πρώτων. Η εκλογή του ΠτΔ δεν υπόκειται σε δικαστικό έλεγχο

B. Η νομική θέση του Προέδρου της Δημοκρατίας:

α. Εκλογή: Ο ΠτΔ, αν και είναι αιρετός, δεν έχει σχέση αντιπροσώπευσης με το εκλογικό σώμα. Εφόσον εκλέγεται έμμεσα, η πολιτική του νομιμοποίηση είναι θεσμικά αδύναμη (παρά την ενδεχόμενη παρεμβολή βουλευτικών εκλογών μεταξύ της Α΄ και Β΄ φάσης της εκλογής του) [32 Σ.]

β. Ευθύνη: Το μέγεθος της ευθύνης του αρχηγού του κράτους προσδιορίζεται κατ' αρχήν από την έκταση των αρμοδιοτήτων του. Κατά το 35§1 Σ. όλες οι πράξεις του ΠτΔ τελούν υπό την προϋπόθεση της προσυπογραφής του αρμόδιου Υπουργού, ο οποίος με μόνη την υπογραφή του καθίσταται υπεύθυνος. Η διάταξη αυτή καθιερώνει την αρχή του πολιτικά ανεύθυνου αρχηγού της πολιτείας, ο οποίος βέβαια θα κριθεί πολιτικά από τη Βουλή κατά τη διαδικασία εκλογής νέου ΠτΔ και έμμεσα από το εκλογικό σώμα. Οι εξαιρέσεις από τον κανόνα της προσυπογραφής είναι αυστηρά περιορισμένες και απαριθμούνται αποκλειστικά στο 35§2 Σ. Για τις πράξεις αυτές κατά την άσκηση των

καθηκόντων του, ο Πρόεδρος ευθύνεται μόνο για έσχατη προδοσία και για εκ προθέσεως παραβίαση του Συντάγματος, σύμφωνα με τους όρους και τη διαδικασία του 49 Σ.

γ. Ασυμβίβαστα: το 30§2 Σ. θεσπίζει το απόλυτο ασυμβίβαστο του αξιώματος του ΠτΔ με οποιοδήποτε άλλο αξίωμα, θέση ή έργο.

δ. Χορηγία: κατά το 33§3 Σ. ορίζεται με νόμο (συνήθως ως πολλαπλάσιο της βουλευτικής αποζημίωσης)

Γ. Αρμοδιότητες του Προέδρου της Δημοκρατίας:

Το 50 Σ. εισάγει τεκμήριο αρμοδιότητας, κατά το οποίο ο ΠτΔ έχει μόνο όσες αρμοδιότητες του αναθέτει ρητά το Σ. και οι συνάδοντες προς αυτό νόμοι. Αυτός ο ερμηνευτικός κανόνας δηλώνει:

α. ότι η καταγραφή των προεδρικών αρμοδιοτήτων είναι αυστηρά περιοριστική

β. ότι η ερμηνεία των νομικά τυποποιημένων αρμοδιοτήτων του ΠτΔ οφείλει να είναι συσταλτική. Οι αρμοδιότητες αυτές διακρίνονται σε:

1. Συμβολικές: Κατά το 36§1 Σ. ο ΠτΔ εκπροσωπεί διεθνώς το κράτος, κηρύσσει πόλεμο, συνομολογεί συνθήκες ειρήνης, συμμαχίας κτλ. Πάντα με κυβερνητική προσυπογραφή. [Κατά τον Τσάτσο οι αρμοδιότητες αυτές εντάσσονται στις ρυθμιστικές. Μια Τρίτη άποψη τις θεωρεί εκτελεστικές]

2. Νομοθετικές

α. Κατά το 42§1 Σ. εκδίδει και δημοσιεύει τους νόμους που ψηφίζει η Βουλή. Με την έκδοση ο ΠτΔ πιστοποιεί τη γνησιότητα του νόμου και την τήρηση της από το Σ. προβλεπόμενης διαδικασίας. Δημοσίευση είναι η καταχώριση του νόμου στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης. Συνήθως οι δύο αυτές, διοικητικές ως προς τη φύση τους, αρμοδιότητες ασκούνται ταυτοχρόνως, *uno acto*.

β. Κορυφαία δυνατότητα παρέμβασης του ΠτΔ στην κοινοβουλευτική νομοθετική διαδικασία είναι το δικαίωμα αναπομπής του 42 Σ. Κατά την §1, ο ΠτΔ έχει την αυτοτελή αρμοδιότητα μέσα σε ένα μήνα από την ψήφιση του νομοσχεδίου να το αναπέμψει στη Βουλή εκθέτοντας τους λόγους της αναπομπής. Κατά την κρατούσα άποψη, οι λόγοι αυτοί σχετίζονται με τη συνταγματικά προβλεπόμενη διαδικασία παραγωγής των τυπικών νόμων, δηλ. με την εσωτερική τυπική συνταγματικότητα

τους. Με την αναπομπή το σχέδιο ή η πρόταση νόμου εισάγεται στην Ολομέλεια της Βουλής κατά το 42§2 Σ.

γ. Εκδίδει κανονιστικά προεδρικά διατάγματα κατά το 43 Σ. Η αρμοδιότητα αυτή είναι κατ' ουσία νομοθετική αλλά ως προς τη νομική της φύση διοικητική.

δ. Εκδίδει πράξεις νομοθετικού περιεχομένου κατά το 44§1 Σ. ε. Εκδίδει πράξεις νομοθετικού περιεχομένου κατά το 44§1 Σ. ή εκδίδει το διάταγμα που προβλέπει η §2 ύστερα από πρόταση του Υπουργικού Συμβουλίου. Επίσης, ύστερα από πρόταση της Κυβ. εκδίδει πράξεις νομοθετικού περιεχομένου, όπως ορίζει το 48§5 Σ. στ. Προκηρύσσει – ύστερα από απόφαση της Βουλής – δημοψήφισμα κατά το 44§2 Σ. [Ο Βενιζέλος υποστηρίζει ότι η προκήρυξη του δημοψηφίσματος του εδ, β' είναι νομοθετική, ενώ του εδ. α' ρυθμιστική αρμοδιότητα]

3. Εκτελεστικές ή διοικητικές:

α. Εκδίδει ατομικά διοικητικά διατάγματα

β. Διορίζει και παύει τους δημοσίους υπαλλήλους (46§2 Σ.)

γ. Διορίζει, προάγει ή τοποθετεί με διάταγμα τους δικαστικούς λειτουργούς σύμφωνα με τις επιταγές και μέσα στα πλαίσια του Σ. και των νόμων (88§1 Σ.)

δ. Είναι (ονομαστικά) ο αρχηγός των Ενόπλων Δυνάμεων (45§1 Σ.). Στο πλαίσιο αυτό απονέμει τους βαθμούς σε όσους υπηρετούν σε αυτές, όπως ειδικότερος νόμος ορίζει.

ε. Απονέμει τα προβλεπόμενα από τη νομοθεσία παράσημα (46§2 Σ.)

4. Ρυθμιστικές:

α. Οι αρμοδιότητες που αναφέρονται στη λειτουργία της Βουλής:

- σύγκληση της Βουλής κατά το 40§1 Σ.

- κήρυξη της έναρξης και της λήξης κάθε βουλευτικής

περιόδου (40§1 Σ.)

- αναστολή των εργασιών της Βουλής κατά το 40§2 Σ.

- διάλυση της Βουλής κατά το 41 Σ.

- προκήρυξη εκλογών

β. Ο διορισμός του Πρωθυπουργού και της Κυβέρνησης και η απαλλαγή από τα καθήκοντά τους κατά τα άρθρα 37 και 38 Σ.

γ. Η αρμοδιότητα να απευθύνει προς το λαό διαγγέλματα σε εντελώς εξαιρετικές περιστάσεις και μετά από σύμφωνη γνώμη του Πρωθυπουργού (44§3 Σ.)

5. Δικαστικές:

- α. Ο ΠτΔ έχει το δικαίωμα ύστερα από πρόταση του Υπουργού Δικαιοσύνης και γνώμη του Συμβουλίου Χαρίτων να απονέμει χάρη (47§1 Σ.)
- β. Ειδικότερη είναι η αρμοδιότητα του να απονέμει χάρη σε Υπουργό που καταδικάστηκε κατά το 86 Σ. μόνο με τα συγκατάθεση της Βουλής (47§2 Σ.)

B. ΕΚΤΕΛΕΣΤΙΚΗ ΕΞΟΥΣΙΑ

Η εκτελεστική εξουσία ή εκτελεστική λειτουργία στην πολιτική επιστήμη και το συνταγματικό δίκαιο είναι ο κλάδος της κυβέρνησης που ευθύνεται για την καθημερινή διαχείριση του κράτους. Αποτελείται από την κυβέρνηση και τη δημόσια διοίκηση. Σύμφωνα με την αρχή της διάκρισης των εξουσιών, η εκτελεστική εξουσία δεν πρέπει να θεσπίζει νόμους (το οποίο είναι ρόλος της νομοθετικής εξουσίας) ούτε να τους ερμηνεύει (το οποίο είναι ρόλος της δικαστικής εξουσίας), αν και στην πράξη αυτός ο διαχωρισμός σπάνια είναι απόλυτος.

Της εκτελεστικής εξουσίας ηγείται ο ηγέτης της κυβέρνησης. Σε ένα προεδρικό σύστημα ο πρόεδρος της χώρας μπορεί να είναι και ηγέτης του κράτους, ενώ σε ένα κοινοβουλευτικό σύστημα είναι πολύ συχνά ο ηγέτης του μεγαλύτερου πολιτικού κόμματος στη νομοθετική εξουσία και συνήθως ονομάζεται πρωθυπουργός (όμως καγκελάριος στη Γερμανία και την Αυστρία). Στη Γαλλία ο πρόεδρος και ο πρωθυπουργός μοιράζονται την εκτελεστική εξουσία και αυτό το σύστημα έχει αναπαραχθεί σε διάφορες πρώην γαλλικές αποικίες. Ο ηγέτης της κυβέρνησης βοηθείται από διάφορους υπουργούς, οι οποίοι συνήθως έχουν αρμοδιότητα σε συγκεκριμένο τομέα (π.χ. υγεία, εκπαίδευση, εξωτερικές υποθέσεις) και από μεγάλο αριθμό δημοσίων υπαλλήλων.

A. Ρόλος της εκτελεστικής εξουσίας:

Ο ακριβής ρόλος της εκτελεστικής εξουσίας εξαρτάται από το σύνταγμα της χώρας. Δεν είναι απαραίτητο όλες οι πιο κάτω λειτουργίες να ασκούνται από την κεντρική εκτελεστική εξουσία, ιδιαίτερα σε ομόσπονδες χώρες όπου μπορούν να ασκούνται από την τοπική αυτοδιοίκηση.

Οι δύο κύριες λειτουργίες της εκτελεστικής εξουσίας είναι:

- α. να συλλέγει φόρους και δασμούς και να χρησιμοποιεί τα χρήματα για να πληρώνει τους μισθούς των δημοσίων υπαλλήλων και τις άλλες κυβερνητικές δαπάνες·
- β. να διασφαλίζει την εσωτερική και εξωτερική ασφάλεια του κράτους, με αστυνομικές και στρατιωτικές δυνάμεις.

Η εκτελεστική εξουσία είναι επίσης υπεύθυνη για τη ρύθμιση πολλών (αν όχι όλων) των τομέων της οικονομίας, όπως:

- α. το εργατικό δυναμικό (π.χ. με την επιβολή νόμων εργασίας)
- β. τη γεωργία

- γ. τις μεταφορές
- δ. την παροχή ενέργειας
- ε. τη στέγαση και τις οικοδομές
- στ. το εμπόριο γενικά (π.χ. με την επιβολή ελάχιστων προδιαγραφών και την έκδοση νομίματος)

Η εκτελεστική εξουσία είναι δυνατό να παρέχει υπηρεσίες υγείας και εκπαίδευσης. Στη χειρότερη περίπτωση, έχει ρόλο στη ρύθμισή τους. Μπορεί επίσης να λειτουργεί κρατική βιομηχανία και να προωθεί την έρευνα και τον πολιτισμό.

B. Εξωτερικές υποθέσεις:

Σημαντικός συμβολικός ρόλος της εκτελεστικής εξουσίας είναι η εκπροσώπηση της χώρας στο εξωτερικό. Βάσει του διεθνούς δικαίου, την ευθύνη αυτή έχει ο ηγέτης του κράτους και ο επικεφαλής της κυβέρνησης, οι οποίοι αναθέτουν τις καθημερινές ευθύνες στον υπουργό εξωτερικών. Όσοι κατέχουν τέτοιες θέσεις έχουν διπλωματική ασυλία στο εξωτερικό όταν είναι εν ενεργεία, το οποίο σημαίνει ότι μπορούν να δικαστούν μόνο σε δικαστήρια της χώρας τους (ή, σε εξαιρετικές περιπτώσεις, σε διεθνή δικαστήρια).

Γ. Σχέση με νομοθετική εξουσία:

Παρόλο που η νομοθετική εξουσία έχει την ευθύνη να εγκρίνει τους νόμους του κράτους, εντούτοις συνήθως δεν έχει τη δυνατότητα να τους εφαρμόσει, όσον αφορά το προσωπικό και άλλη υποδομή. Η αναγκαιότητα για την αποτελεσματική εφαρμογή των νόμων επιβάλλει τη συνεργασία μεταξύ νομοθετικής και εκτελεστικής εξουσίας: η νομοθετική μπορεί να ψηφίσει "δωρεάν μπίρα για όλους", αλλά είναι η εκτελεστική που θα ρωτήσει "ποιος πληρώνει τον ζυθοποιό;".

Σε ορισμένες χώρες η εκτελεστική εξουσία έχει το δικαίωμα να ασκήσει βέτο σε μερικά ή όλα τα είδη νομοθεσίας, ή έστω να καθυστερήσει την έγκρισή τους επιμένοντας σε πιο αναλυτική συζήτηση των συνεπειών. Από την άλλη, η νομοθετική εξουσία επιβλέπει τις ενέργειες της εκτελεστικής και μπορεί να αντικαταστήσει τον ηγέτη της κυβέρνησης ή συγκεκριμένους υπουργούς με ψήφο (μη) εμπιστοσύνης ή μομφή. Αν η νομοθετική εξουσία αρνηθεί να συνεργαστεί με την εκτελεστική, π.χ. αν αρνηθεί να ψηφίσει τον προϋπολογισμό του κράτους, τότε ο ηγέτης του κράτους μπορεί να διαλύσει το νομοθετικό σώμα και να προκηρύξει νέες εκλογές.

Η νομοθετική εξουσία συνήθως παρέχει στην εκτελεστική τη δυνατότητα άσκησης περιορισμένης νομοθετικής εξουσίας, κυρίως για

έκδοση διαταγμάτων ή υπουργικών αποφάσεων για συμπλήρωση νομοθεσίας με τεχνικές λεπτομέρειες ή σημεία τα οποία δυνατό να αλλάζουν συχνά (π.χ. χρεώσεις για κυβερνητικές υπηρεσίες). Η εκτελεστική εξουσία μπορεί επίσης να εκδώσει νομοθεσία σε καθεστώς έκτακτης ανάγκης. Στις περισσότερες χώρες πάντως η δυνατότητα της εκτελεστικής εξουσίας να νομοθετεί οφείλει να απορρέει από συγκεκριμένη νομοθετική εξουσιοδότηση, να της το έχει επιτρέψει δηλαδή ρητά η νομοθετική εξουσία.

Δ. Σχέση με δικαστική εξουσία:

Θεωρητικά, η εκτελεστική εξουσία υπόκειται στους νόμους (εκτός από την περίπτωση της δικτατορίας). Όμως η ακριβής δικαιοδοσία της δικαστικής εξουσίας για επίβλεψη στην εκτελεστική ποικίλλει από χώρα σε χώρα. Οι νόμοι που αφορούν την εκτελεστική εξουσία είναι γνωστοί ως διοικητική νομοθεσία, αλλά αυτό δεν σημαίνει ότι η εκτελεστική δεν υπόκειται σε άλλους νόμους, όπως για παράδειγμα τα ανθρώπινα δικαιώματα ή το πολεμικό δίκαιο. Σε κάποιες περιπτώσεις οι αποφάσεις της εκτελεστικής εξουσίας μπορούν να αμφισβητηθούν ενώπιον δικαστηρίου. Κατά κανόνα, η δικαστική εξουσία έχει την εξουσία να ανατρέψει αποφάσεις της εκτελεστικής κατά περίπτωση, ενώ η νομοθετική εξουσία επιβλέπει την εκτελεστική σε ένα πιο γενικό (και πολιτικό) επίπεδο.

Όπως συμβαίνει και με τη νομοθεσία, η δικαστική εξουσία δεν είναι σε θέση να εφαρμόσει τις αποφάσεις της χωρίς τη βοήθεια της εκτελεστικής (π.χ. αστυνομική δύναμη, φυλακές). Η εκτελεστική είναι επίσης υπεύθυνη να παρέχει τα δικαστήρια και τις απολαβές των δικαστών: αυτή η τεχνική διοίκηση του δικαστικού συστήματος αποτελεί ευθύνη του υπουργού δικαιοσύνης.

Σε μερικές χώρες η εκτελεστική εξουσία έχει την ευθύνη να παίρνει νομικά μέτρα για το δημόσιο συμφέρον, όπως ποινική δίωξη εγκληματιών ή προστασία εκείνων που δεν μπορούν να υπερασπιστούν το άτομό τους (π.χ. παιδιά ή άτομα με ειδικές ανάγκες). Σε άλλες χώρες αυτή την ευθύνη την έχει η νομοθετική ή η δικαστική εξουσία, αν και η εκτελεστική παραμένει υπεύθυνη για την καθημερινή διοίκηση (π.χ. παροχή γραφείων και πληρωμή απολαβών).

Στις περισσότερες χώρες υπάρχουν ασφαλιστικές δικλείδες που διασφαλίζουν την ανεξαρτησία της δικαστικής εξουσίας από την εκτελεστική, όπως η μη δυνατότητα της εκτελεστικής να καθαιρέσει κάποιον δικαστή. Παρόμοιες δικλείδες μπορεί να υπάρχουν και για άλλες κατηγορίες δημοσίων υπαλλήλων, ώστε να μπορούν να ασκούν

τη λειτουργία τους χωρίς πολιτικές παρεμβολές. Από την άλλη, οι δικαστές και οι δημόσιοι υπάλληλοι δυνατό να μην έχουν το δικαίωμα να μετέχουν οι ίδιοι ενεργά στην πολιτική.

Το άρθρο 26 §2 αναφέρει συγκεκριμένα ότι:

Η εκτελεστική λειτουργία ασκείται από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και την Κυβέρνηση.

Για τον ρόλο του ΠτΔ μιλήσαμε εκτενώς παραπάνω (βλ. σελ. 20-24)

Η Κυβέρνηση

Η Κυβέρνηση ως επικεφαλής της εκτελεστικής λειτουργίας (από κοινού με τον ΠτΔ) πραγματώνει την πολιτική απόφαση του Εκλογικού Σώματος με την ανάπτυξη και εφαρμογή μιας συγκεκριμένης πολιτικής.

A. Σύνθεση και οργάνωση της Κυβέρνησης:

Κατά το 81§1 Σ. την Κυβέρνηση αποτελεί το Υπουργικό Συμβούλιο που απαρτίζεται από τον Πρωθυπουργό και τους Υπουργούς (και τους αναπληρωτές και τους άνευ χαρτοφυλακίου). Οι Υφυπουργοί μπορεί να είναι και μέλη της Κυβέρνησης. Τα βασικά συστήματα οργάνωσης της Κυβέρνησης είναι δύο:

i. Συλλογικό (: οι Υπ. Εκτός από τις ατομικές αρμοδιότητές τους, ασκούν ουσιαστικά και τις αρμοδιότητες της Κυβ, ως συλλογικού οργάνου, ενώ η θέση του Πρωθυπ. Είναι περισσότερο συντονιστική παρά αποφασιστική. Είναι *primus inter pares*.)

ii. Πρωθυπουργοκεντρικό (: η θέση του Πρωθυπουργού είναι σαφώς ενισχυμένη. Ο Πρωθ. είναι φορέας της λαϊκής εντολής και διαμορφώνει την πολιτική βούληση της Κυβέρνησης. Είναι *primus solus*)

Το ισχύον Σ. διαφοροποιεί και ενισχύει αισθητά τη νομικοπολιτική θέση του Πρωθ. με ένα πλέγμα διατάξεων στο οποίο εντάσσονται:

α. το 37§1 Σ. που τυποποιεί την απόλυτη αρμοδιότητα του Πρωθυπουργού να επιλέγει τους Υπ. και τους Υφυπ. του.

β. το 84§1 Σ, κατά το οποίο φορέας της εμπιστοσύνης της Βουλής είναι ο Πρωθ. Η εμπιστοσύνη αυτή καλύπτει συνεκδοχικά και τους Υπ. και Υφυπ. που επιλέγει σε όλη τη διάρκεια της εντολής του.

γ. το 81§1 Σ. που αναφέρεται διακεκριμένα στον Πρωθυπουργό.

δ. το 82§2 Σ, κατά το οποίο ο Πρωθ, ως ατομικό όργανο, εξασφαλίζει την ενότητα της Κυβέρνησης (συντονισμός – άρση των

δυσλειτουργιών), αλλά και κατευθύνει τις ενέργειές της καθώς και τις ενέργειες όλων των δημοσίων υπηρεσιών.

Β. Προϋποθέσεις νόμιμης λειτουργίας της Κυβέρνησης:

i. Η ανάδειξη του Πρωθ. και των μελών της Κυβ. πρέπει να συντελείται κατά τους όρους του άρθρου 37 Σ.

ii. Οι φορείς των κυβερνητικών λειτουργημάτων πρέπει να έχουν τα νόμιμα προσόντα για τα σχετικά αξιώματα και να υπόκεινται σε περιορισμούς:

- Οι Υπουργοί και οι Υφυπουργοί πρέπει να συγκεντρώνουν τα προσόντα που ορίζει το άρθρο 55 Σ. για το βουλευτή (81§2 Σ.)

- Κάθε επαγγελματική δραστηριότητα θεωρείται ασυμβίβαστη προς τη θέση του Υπουργού ή Υφυπουργού (81§3 Σ.). Η §4 επιτρέπει στον κοινό νομοθέτη την καθιέρωση πρόσθετων ασυμβίβαστων. Επίσης, κατά το 89§4 Σ. η ιδιότητα του δικαστικού λειτουργού είναι ασυμβίβαστη με τη συμμετοχή στην Κυβέρνηση.

- Προϋπόθεση ανάληψης των καθηκόντων τους είναι η ορκωμοσία τους.

iii. Η Κυβ. οφείλει να έχει την εμπιστοσύνη της Βουλής (κοινοβουλευτική αρχή)

Γ. Απαλλαγή της Κυβ. από τα καθήκοντά της (38§1 Σ.):

Γίνεται με ρυθμιστικό προεδρικό διάταγμα:

i. αν η Κυβ. παραιτηθεί. Σε περίπτωση ατομικής παραίτησης ή θανάτου του Πρωθ. εφαρμόζεται το 38§2 Σ.

ii. Αν η Βουλή αποσύρει την εμπιστοσύνη της προς αυτή κατά το 84 Σ. (με την απόρριψη μιας πρότασης εμπιστοσύνης ή την αποδοχή τυχόν πρότασης δυσπιστίας)

iii. Αυτονόητα μετά από γενικές βουλευτικές εκλογές ανεξάρτητα από το αποτέλεσμα τους, γιατί η νέα Βουλή πρέπει να στηρίζει Κυβ. της δικής της εμπιστοσύνης.

Δ. Αρμοδιότητες της Κυβέρνησης:

• Ο Πρωθυπουργός ως ατομικό όργανο:

i. Προτείνει στον ΠτΔ το διορισμό και την παύση των Υπουργών (37§1 Σ.)

ii. Προσυπογράφει το προεδρικό διάταγμα για την απαλλαγή της Κυβέρνησης από τα καθήκοντά της (351εδ. β' Σ.)

iii. Προεδρεύει του Υπουργικού Συμβουλίου (81§1 Σ.)

iv. Εξασφαλίζει την ενότητα της Κυβέρνησης και κατευθύνει τις ενέργειές της (82§2 Σ.)

v. Προσυπογράφει το διάγγελμα που απευθύνει προς το λαό ο ΠτΔ (44§3 Σ.)

vi. Προσυπογράφει το διάταγμα για τη διάλυση της Βουλής στις περιπτώσεις των άρθρων 32§4 και 41§1 Σ. (35§2γ Σ.)

• Πέρα από τις συγκεκριμένες αρμοδιότητες του Υπ. Οικονομικών (73§2 και 79§3 Σ.) και Δικαιοσύνης (47§1 Σ.), κάθε Υπουργός:

i. Προσυπογράφει – κατά την αρμοδιότητα του – τις πράξεις του ΠτΔ (35§1 Σ.)

ii. Ασκήει κανονιστική εξουσία, προτείνοντας και προσυπογράφοντας κανονιστικά διατάγματα, καθώς και εκδίδοντας υπουργικές αποφάσεις

iii. Προΐσταται του Υπουργείου του και ασκεί τις κατά νόμο αρμοδιότητες του (83§1 Σ.)

• Οι Υπουργοί άνευ χαρτοφυλακίου ασκούν όσες αρμοδιότητες τους αναθέτει ο Πρωθυπουργός (83§1 Σ.)

• Οι Υφυπουργοί ασκούν τις αρμοδιότητες που τους αναθέτουν με κοινή απόφαση ο Πρωθυπουργός και ο αρμόδιος Υπουργός (83§2 Σ.)

• Το Υπουργικό Συμβούλιο ως συλλογικό και άμεσο όργανο:

i. καθορίζει και κατευθύνει τη γενική πολιτική της χώρας (82§1 Σ.)

ii. αναπληρώνει τον ΠτΔ στις περιπτώσεις και υπό τις προϋποθέσεις του 34 Σ.

iii. προτείνει στον ΠτΔ την έκδοση πράξεων νομοθετικού περιεχομένου (44§1 Σ.)

iv. προτείνει στη Βουλή να θέσει σε εφαρμογή το νόμο για την κατάσταση πολιορκίας (48§1 Σ.)

v. να ασκεί τη διοίκηση των ενόπλων δυνάμεων (45§1Σ.)

vi. να έχει το δικαίωμα να προτείνει νόμους στη Βουλή (73§1 Σ.)

Γ. ΔΙΚΑΣΤΙΚΗ ΕΞΟΥΣΙΑ

Κρίσιμο γνώρισμα της δικαστικής εξουσίας είναι ότι ασκείται μόνο από όργανα των οποίων οι φορείς απολαμβάνουν λειτουργική και προσωπική ανεξαρτησία, απέναντι στις άλλες εξουσίες και τους φορείς τους και με τον τρόπο αυτό διασφαλίζεται και το αμερόληπτο της δικαστικής κρίσης. Στην άσκηση του δικαιοδοτικού της έργου η δικαστική εξουσία νομιμοποιείται γιατί δρα υπό το «κράτος του λόγου» και όχι της πολιτικής βούλησης, γι' αυτό και το κύρος των Δικαστηρίων θεμελιώνεται στην αιτιολογία των δικαστικών αποφάσεων, ως αποτέλεσμα μιας δίκαιης δικονομικά και ουσιαστικά δίκης, και η νομιμοποίηση αυτή είναι προφανώς δημοκρατική. Ωστόσο η δικαστική εξουσία σε ένα δημοκρατικό κράτος δικαίου δεν είναι ούτε και θα μπορούσε να είναι ένας αυτόνομος πυρήνα άσκησης της κρατικής εξουσίας απομονωμένος από την πολιτική. Η συνταγματική νομιμότητα και η άσκηση της κρατικής εξουσίας θεμελιώνονται στον πολιτικό αυτοκαθορισμό και στην πολιτική ελευθερία των ατόμων και με την έννοια αυτή δεν μπορεί να υπάρχει τμήμα της κρατικής εξουσίας στεγανοποιημένο από την πολιτική, διότι κάθε δραστηριότητα σχετική με τη συγκρότηση, οργάνωση, άσκηση, διεκδίκηση, αμφισβήτηση, ανατροπή ή κατάκτηση της εξουσίας είναι πολιτική.

Δικαστική και εκτελεστική εξουσία.

Κομβικό σημείο θεσμικής επαφής της Δικαστικής με την πολιτική εξουσία είναι η επιλογή της ηγεσίας της. Στην Ελλάδα γίνεται από την Κυβέρνηση, σύμφωνα με ρητή συνταγματική επιταγή. Η κύρια κριτική που ασκείται είναι ότι η πολιτική επιλογή δημιουργεί εξάρτηση (κομματική) των φορέων της δικαιοσύνης από την εκτελεστική εξουσία, ιδιαίτερα μάλιστα όταν η εξάρτηση από την ηγεσία μεταφέρεται και διαχέεται με θεσμικούς ή μη ιμάντες σε όλο το δικαστικό σώμα. Η κριτική αυτή εδράζεται περισσότερο στις στρεβλώσεις της λειτουργίας της εκτελεστικής εξουσίας σήμερα και λιγότερο την ουσία του προβλήματος. Η κυβερνητική παντοδυναμία και το πρωθυπουργοκεντρικό σύστημα, έχουν συρρικνώσει το ρόλο της Βουλής και έχουν επιβάλλει την στενή κομματική διαχείριση της πλειοψηφίας. Η επιλογή της ηγεσίας της Δικαιοσύνης ορθά ανατίθεται από το Σύνταγμα στην πολιτική εξουσία, μόνο που πρέπει να

θεσπισθούν κριτήρια ορθολογικά και δημοκρατικά που θα περιορίζουν την κυβερνητική αυθαιρεσία καθιστώντας την επιλογή των προσώπων, διαφανή και κατά το δυνατόν συναινετική πολιτικά, ώστε πράγματι στην ηγεσία της Δικαιοσύνης να τοποθετούνται οι πλέον άξιοι ηθικοπολιτικά δικαστές, και η Δικαιοσύνη να μπορεί πράγματι πολιτικά ανεπηρέαστη, να υπηρετεί το κράτος δικαίου και να διασφαλίζει τα ατομικά και κοινωνικά δικαιώματα των πολιτών.

Δικαστήριο:

Το δικαστήριο είναι «δημόσια λειτουργία» που έχει ως σκοπό την απονομή της Δικαιοσύνης, αποτελεί δε εξουσία ανεξάρτητη της νομοθετικής και της εκτελεστικής.

A. Ιστορία:

Η αρχική έννοια σύστασης δικαστηρίου για την απονομή δικαιοσύνης βρίσκεται στην Ελληνική Μυθολογία και μάλιστα από τους ίδιους Ολύμπιους θεούς, από τους οποίους προ-ιστορικά πέρασε τόσο στην Αρχαία Ελλάδα όσο και στη Ρώμη να απονέμεται από τους Βασιλείς. Αργότερα ανατέθηκε αυτή σε δικαστήρια.

Στην αρχαία Αθήνα ονομαστά ποινικά δικαστήρια ήταν η "Βουλή του Αρείου Πάγου", το "Παλλάδιο", το "Δελφίνιο", το "εν Φρεαττοί", το "επί Πρυτανείω" και η "Ηλιαία". Εκτός όμως αυτών δικαστική εξουσία είχαν οι αγορές των δήμων, η βουλή, η εκκλησία του δήμου, οι εννέα άρχοντες, οι στρατηγοί, οι ένδεκα, οι επιμελητές και οι αστυνόμοι. Επί Δράκοντος τους φόνους δίκαζαν οι πρυτάνεις που όμως ο Σόλων επανέφερε την αρμοδιότητα αυτή στον Άρειο Πάγο. Τη δε πολιτική δικαιοσύνη απένεμαν οι κατά δήμο δικαστές, οι διαιτητές και οι ναυτοδίκες.

Στην αρχαία Σπάρτη τη ποινική δικαιοσύνη απένεμε η γερουσία ενώ τη πολιτική οι Έφοροι, περιοριζόμενοι οι Βασιλείς μόνο σε διαφορές οικογενειακού δικαίου.

Στην αρχαία Ρώμη δικαστικά έργα είχαν κυρίως οι "πραίτωρες", ενώ δίκαζαν επίσης οι "τιμητές", οι αγορανόμοι, οι ίππαρχοι, η εκκλησία του δήμου, και η εκκλησία του λαού, το δικαστήριο των εκατό και οι δέκα. Κατά την Οθωμανική κυριαρχία την πολιτική δικαιοσύνη στην Ελλάδα απένεμε ο Καδής, όσοι κατέφευγαν σ' αυτόν, συνεπικουρούμενος από τους Μουλάδες, καθώς επίσης και οι Προεστοί ή δημογέροντες.

B. Σύγχρονη λειτουργία:

Κατά σχετικά άρθρα του Συντάγματος εκτός των τακτικών δικαστηρίων, δικαστικές επιτροπές και έκτακτα δικαστήρια υπό οποιαδήποτε ονομασία απαγορεύεται η σύσταση. Εκτός περίπτωσης πολέμου ή γενικής επιστράτευσης οπότε και συγκροτούνται έκτακτα στρατοδικεία στα οποία και υπάγονται αδικήματα που διαπράχθηκαν από μη στρατιωτικούς. Επίσης τη δικαιοσύνη στα δικαστήρια απονέμουν δικαστές που ορίζονταν παλαιότερα υπό του Βασιλέως και είναι αυτοί ισόβιοι ή μόνιμοι με εξαίρεση των ορκωτών δικαστών που εκλέγονται με κλήρο.

Τα δικαστήρια διακρίνονται κυρίως στα πολιτικά και ποινικά. Ο Άρειος Πάγος ως ανώτατο δικαστήριο και των δύο κατηγοριών δικάζει ως ακυρωτικό πλην εξαιρετικών περιπτώσεων που δικάζει επί της ουσίας.

Τα δικαστήρια συνεδριάζουν εντός των καταστημάτων τους και στις αίθουσες ειδικά διαμορφωμένες εκτός των Ειρηνοδικείων που μπορούν και στο ύπαιθρο (στον επίμαχο τόπο, επί προσωρινών μέτρων). Επίσης κατά το Σύνταγμα οι συνεδριάσεις των δικαστηρίων είναι δημόσιες εκτός κι αν η δημοσιότητα καθίσταται επιβλαβής στα χρηστά ήθη ή στη κοινή τάξη ή για εθνικούς λόγους οπότε και εκδίδεται η γνωστή σχετική απόφαση "κεκλεισμένων των θυρών".

Την δικάσιμο ορίζει ο Προϊστάμενος του Δικαστηρίου (Ειρηνοδίκης ή Πρόεδρος). Τη διεύθυνση της διεξαγωγής της δίκης έχει ο Πρόεδρος ή άλλος ορισθείς δικαστής. Ο Πρόεδρος (ή Ειρηνοδίκης) διευθύνει τη συζήτηση, δίδει την άδεια αγόρευσης των διαδίκων και υποβολής ερωτήσεων από τους πληρεξούσιους, εξετάζει τους μάρτυρες, κηρύσσει το πέρας της συνεδρίασης και δημοσιεύει την απόφαση. Για τη διατήρηση της ευταξίας μπορεί επίσης να διατάξει την 24ωρη κράτηση θορυβούντος.

Κάθε απόφαση δικαστηρίου πρέπει να είναι αιτιολογημένη και να δημοσιεύεται σε δημόσια συνεδρίαση.

Γ. Ελληνικό δικαστικό σύστημα:

α. Πολιτικά Δικαστήρια:

Προς απονομή της πολιτικής δικαιοσύνης υφίστανται τα εξής

Πολιτικά Δικαστήρια:

Τα Ειρηνοδικεία

Τα Πρωτοδικεία (μονομελή και πολυμελή)

Τα Εφετεία

Ο Άρειος Πάγος

β. Ποινικά Δικαστήρια:

Την ποινική διαδικασία ασκούν τα εξής *Ποινικά Δικαστήρια*:

Τα Πταισματοδικεία

Τα Πλημμελειοδικεία (μονομελή και τριμελή)

Τα Δικαστήρια Ανηλίκων

Τα Μικτά Ορκωτά Δικαστήρια

Τα Εφετεία (τριμελή και πενταμελή)

Τα Μικτά Ορκωτά Εφετεία

Ο Άρειος Πάγος.

γ. Διοικητικά Δικαστήρια

Τέλος άλλα δικαστήρια είναι τα *Διοικητικά Δικαστήρια* που εκδικάζουν διοικητικές διαφορές. Αυτά είναι τα εξής:

Τα Διοικητικά Πρωτοδικεία (μονομελή και τριμελή)

Τα Διοικητικά Εφετεία

Το Συμβούλιο της Επικρατείας

Το Ελεγκτικό Συνέδριο

δ. Στρατιωτικά και Ειδικά Δικαστήρια:

Εξαιρετική ποινική δικαιοδοσία έχουν τα *Στρατιωτικά Δικαστήρια* (Στρατοδικείο, Ναυτοδικείο, Αεροδικείο) καθώς και τα *Ειδικά δικαστήρια* όπως για Υπουργούς (Υπουργοδικείο) κ.α.

Ο Άρειος Πάγος, το Συμβούλιο της Επικρατείας και το Ελεγκτικό Συνέδριο αποτελούν τα *ανώτατα δικαστήρια* της Ελλάδας.

Όλα τα παραπάνω αναφερόμενα είδη Δικαστηρίων φέρουν την αυτή ονομασία τόσο ως Υπηρεσία όσο και ως χώρο διεξαγωγής (κατάστημα - αίθουσα) παρ' εκάστου δίκης και καθένα εξ αυτών αποτελεί Δικαστική Αρχή.

5. Η ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΟΧΥΡΩΣΗ ΤΗΣ ΔΙΑΚΡΙΣΗΣ ΤΩΝ ΕΞΟΥΣΙΩΝ

Ως οργανωτική αρχή του πολιτεύματος ,η διάκριση των εξουσιών απαντάται σε όλα τα ελληνικά συντάγματα .Από την ανάγνωση των διατάξεων των ελληνικών συνταγμάτων-με εξαίρεση το σύνταγμα του 1927 και το ηγεμονικό του 1932 που δεν εφαρμόστηκαν- καταδεικνύεται ότι δεν είναι αυστηρή αλλά χαλαρή ή σχετική . Η αρχή κατοχυρώνεται ήδη από το Σύνταγμα της Επιδαύρου ,του Άστρους και της Τροιζήνας (άρθρα 36-42 ,133) αλλά και στο Σύνταγμα του 1832(άρθρα 54-60),όπου γίνεται διάκριση ανάμεσα στη νομοθετική ,νομοτελεστική και δικαστική εξουσία .Η νομοθετική κατασκευάζει νόμους ,η νομοτελεστική τους επικυρώνει και τους εκτελεί και η δικαστική τους προσαρμόζει ιδίως εις εκάστου τας πράξεις και τα δίκαια .

Έτσι η χαλαρή διάκριση των εξουσιών αποτελεί χαρακτηριστικό του μοναρχικού συντάγματος του 1844 ,κατά το οποίο ο βασιλιάς συμμετείχε στην άσκηση της νομοθετικής εξουσίας ,άμεσα με την νομοθετική πρωτοβουλία και την κύρωση των νόμων ,έμμεσα διορίζοντας ελεύθερα τα μέλη της Γερουσίας και διαλύοντας τη βουλή .Εξ άλλου το σύνταγμα του 1864 ,που σημειώνει το πέρασμα από τη μοναρχική στη δημοκρατική αρχής μέσω της καθιέρωσης της λαϊκής κυριαρχίας ως θεμελίου του πολιτεύματος ,κατανέμει τη νομοθετική εξουσία μεταξύ βουλής και βασιλιά ,στον οποίο απονέμει την εκτελεστική εξουσία ασκούμενη από τους υπουργούς και ορίζει τις δικαστικές αποφάσεις εκτελούμενες στο όνομα του βασιλιά .

Κατά πανομοιότυπο τρόπο ορίζουν τη διάκριση των εξουσιών και τα δύο άλλα συντάγματα της Βασιλευόμενης Δημοκρατίας (του 1911 και του 1952) το δε τελευταίο αναφέρεται ρητά στη μορφή του πολιτεύματος ως βασιλευόμενης δημοκρατίας . Το δημοκρατικό σύνταγμα του 1927 θεσπίζει την νομοθετική εξουσία ως αμιγώς ασκούμενη από τη βουλή και την Γερουσία ,ενώ για την εκτελεστική προβλέπει την άσκησή της από τον πρόεδρο της δημοκρατίας δια των υπευθύνων υπουργών . Από την καθιέρωση ,με την πρακτική της εφαρμογής του συντάγματος του 1864 , του κοινοβουλευτικού συστήματος μέσω της εισαγωγής της αρχής της δεδηλωμένης και μέχρι σήμερα ,η αρχή της διάκρισης των εξουσιών κατατάσσει το ελληνικό

πολίτευμα στα πολιτεύματα χαλαρής διάκρισης των εξουσιών ,της οποίας υπό το σύνταγμα του 1975 τα χαρακτηριστικά συνθέτουν:

1.Όσον αφορά τη νομοθετική έναντι της εκτελεστικής ,το ότι η βουλή εκλέγει τον πρόεδρο της δημοκρατίας ,παρέχει ψήφο εμπιστοσύνης στην κυβέρνηση ή αποσύρει την εμπιστοσύνη της από αυτή και έχει την αρμοδιότητα να κατηγορεί μέλη της κυβέρνησης ή όσους διετέλεσαν μέλη της όπως και τους υφυπουργούς σύμφωνα με τους νόμους για την ευθύνη των υπουργών ,όπως έχει αρμοδιότητα να κατηγορεί και τον πρόεδρο της δημοκρατίας για εσχάτη προδοσία ή για παραβίαση εκ προθέσεως του συντάγματος .

2.Όσον αφορά την εκτελεστική έναντι της δικαστικής εξουσίας ,το ότι οι προαγωγές στις θέσεις του προέδρου και των αντιπροέδρων του Αρείου Πάγου ,του Συμβουλίου της Επικρατείας ,του Ελεγκτικού Συνεδρίου ενεργούνται με προεδρικό διάταγμα που εκδίδεται ύστερα από πρόταση του υπουργικού συμβουλίου με επιλογή μεταξύ των μελών του αντιστοίχου ανωτάτου δικαστηρίου και ότι την πειθαρχική αγωγή κατά μεν των ανωτάτων δικαστικών λειτουργών εγείρει αποκλειστικά ο υπουργός της Δικαιοσύνης κατά δε των λοιπών ο υπουργός της δικαιοσύνης συναρμόδιος με τα δικαστικά συμβούλια .

3.Όσον αφορά τον πρόεδρο της δημοκρατίας ως μια από της κεφαλές της εκτελεστικής εξουσίας έναντι: -της νομοθετικής εξουσίας ,το ότι εκδίδει τα διατάγματα για την εκτέλεση των νόμων ,το ότι σε έκτακτες περιπτώσεις εξαιρετικά επείγουσας και απρόβλεπτης ανάγκης ή σε περίπτωση θέσης σε εφαρμογή νόμου για την κατάσταση πολιορκίας μπορεί ύστερα από πρόταση του υπουργικού συμβουλίου να εκδίδει πράξεις νομοθετικού περιεχομένου ,το ότι δημοσιεύει την απόφαση της βουλής για την κήρυξη της χώρας σε κατάσταση ανάγκης ,το ότι συγκαλεί τη βουλή σε τακτικές και έκτακτες συνόδους ,το ότι μπορεί να αναστείλει άπαξ τις εργασίες της βουλευτικής συνόδου ,το ότι μπορεί να διαλύσει τη βουλή κατ` άσκηση διακριτικής ευχέρειας υπό τις προϋποθέσεις που τάσσει το σύνταγμα . -της δικαστικής εξουσίας ,το ότι έχει το δικαίωμα ,υπό τις προϋποθέσεις που ορίζει το σύνταγμα να μετριάξει ,να χαρίζει ,να μετατρέπει τις ποινές που επιβάλλουν τα δικαστήρια ,καθώς και να αίρει τις κάθε είδους νομικές συνέπειες ποινών που έχουν επιβληθεί και εκτιθεί ,όπως και το ότι έχει το δικαίωμα με τη συγκατάθεση της βουλής ,να απονέμει χάρη σε υπουργό που καταδικάστηκε .

4.Όσον αφορά την κυβέρνηση ,ως την έτερα των κεφαλών της εκτελεστικής εξουσίας ,έναντι της νομοθετικής ,το ότι μπορεί έχοντας λάβει ψήφο εμπιστοσύνης να προκαλέσει διάλυση της βουλής για

ανανέωση της λαϊκής εντολής προκειμένου να αντιμετωπισθεί εθνικό ζήτημα εξαιρετικής σημασίας και το ότι έχει ,παράλληλα προς τη βουλή την αρμοδιότητα πρότασης νόμων . (7)

Το Σύνταγμα του 1975/86 περιλαμβάνει πανηγυρικά την εξαγγελία της αρχής της διάκρισης των εξουσιών .Κατά την διατύπωση του άρθρου 26:

- 1.Η νομοθετική λειτουργία ασκείται από την Βουλή και τον πρόεδρο της δημοκρατίας
- 2.Η εκτελεστική λειτουργία ασκείται από τον πρόεδρο της δημοκρατίας και την κυβέρνηση .
- 3.Η δικαστική λειτουργία ασκείται από τα δικαστήρια ,οι αποφάσεις τους εκτελούνται στο όνομα του ελληνικού Λαού.

Το άρθρο 26 μάλιστα ανήκει στις λίγες ρητά απαριθμούμενες διατάξεις που εντάσσονται στον σκληρό πυρήνα των μη υποκειμένων σε αναθεώρηση διατάξεων που συγκροτεί το άρθρο 110 παράγραφος 1 . Ορθά αντικαταστήθηκε ο όρος εξουσία από τον όρο λειτουργία αφού η κρατική εξουσία είναι ενιαία και διακρίνεται απλά σε τρεις τομείς που ονομάζονται λειτουργίες . Η αρχή της διάκρισης των εξουσιών αποκτά πλήρες κανονιστικό περιεχόμενο μόνο σε συνδυασμό με τη δημοκρατική αρχή και το αντιπροσωπευτικό σύστημα ,αλλά και την κοινοβουλευτική αρχή και το κράτος δικαίου .

Είναι άξιο να αναφερθεί ότι οποιαδήποτε μορφή οργανικής σύγχυσης είναι αντίθετη στον πυρήνα της αρχής της διάκρισης των εξουσιών επειδή παραπέμπει στο πολίτευμα της απόλυτης μοναρχίας και όχι σε συνταγματικό κράτος .Κάθε όργανο οφείλει από τη φύση του να είναι ή νομοθετικό ή εκτελεστικό ή δικαστικό .Έτσι οι ανεξάρτητες αρχές του άρθρου 101 δεν παύουν να είναι διοικητικές αρχές .Σε ό,τι αφορά τον πρόεδρο της δημοκρατίας ,η συμμετοχή του στην εκτελεστική και την νομοθετική λειτουργία ,κατά το άρθρο 26 ,είναι μάλλον συμβολική ,άρα δεν τίθεται πραγματικό ζήτημα οργανικής σύγχυσης .

Η πανηγυρική εξαγγελία της διάκρισης των εξουσιών επιτελεί δύο παράλληλες λειτουργίες:

Πρώτον ,παραπέμπει σε ένα ιστορικό και θεωρητικά διαμορφωμένο μοντέλο συγκρότησης της κρατικής εξουσίας ,επιτελεί δηλαδή μια λειτουργία οργανωτική .

Δεύτερον ,παραπέμπει στο συμβολικό και ιδεολογικό περιεχόμενο της αρχής της διάκρισης των εξουσιών ,όπως μνημονεύεται στο άρθρο 16 της γαλλικής διακήρυξης του 1789 ως χαρακτηριστικό του

συνταγματικού κράτους ,επομένως ταυτίζεται με το κράτος δικαίου
,επιτελεί δηλαδή μια λειτουργία συμβολική .

(7)Κώστας Γ. Μαυριάς ,συνταγματικό δίκαιο ,εκδόσεις Σάκκουλα ,2004 ,σελ323-4-5

6.Η ΙΕΡΑΡΧΙΚΗ ΔΙΑΒΑΘΜΙΣΗ ΤΩΝ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΩΝ

Το Σύνταγμα αναθέτει αντιστοίχως την νομοθετική ,εκτελεστική και δικαστική εξουσία σε διάφορα κρατικά όργανα τα οποία είναι μεν ισότιμα νομικώς ,η σημασία όμως αυτής της ισοτιμίας είναι σχετική .Πάνω από τις τρεις λειτουργίες βρίσκεται η συντακτική εξουσία του λαού και η αναθεωρητική .Η νομοθετική εξουσία υπέρκειται των δύο άλλων .Η υπεροχή της καταφαίνεται από το αυξημένο κύρος που έχουν οι πράξεις της-νόμοι- σε σχέση με τις πράξεις των δύο άλλων εξουσιών ,των οποίων περιορίζουν τη δράση .Όσον αφορά τη δικαστική εξουσία ,εξ` ορισμού υπόκειται στη νομοθετική ,ενώ σχετικά με την εκτελεστική γίνεται έλεγχος της νομιμότητας των πράξεών της .

Άρα οι πράξεις νομοθετικής και εκτελεστικής εξουσίας αποτελούν εκτέλεση και εφαρμογή των νόμων ,είναι ένα είδος εξειδίκευσής τους ,επομένως και μεταξύ τους ισότιμες . Η νομοθετική εξουσία μπορεί να καταργεί πράξεις της εκτελεστικής είτε άμεσα ,είτε έμμεσα ,ενώ το αντίστροφο είναι αδιανόητο λόγω της ιεραρχικής τους δομής της έννομης τάξης εντός της οποίας οι πράξεις της εκτελεστικής υπόκεινται στον νόμο . Σχετικά με την δικαστική ,αντισυνταγματικός είναι ο νόμος με τον οποίο προσβάλλονται δικαιώματα αναγνωρισμένα από αμετάκλητες και τελεσίδικες δικαστικές αποφάσεις .

Σε ορισμένες περιπτώσεις ,η εκτελεστική εξουσία εκδίδει πράξεις νομοθετικού περιεχομένου χωρίς να έχει από το σύνταγμα γενική αρμοδιότητα αλλά μόνο μετά από την εξουσιοδότηση της νομοθετικής . Δεν είναι δυνατόν όμως πράξεις της εκτελεστικής εξουσίας να καταργούν πράξεις της δικαστικής αφού είναι μεταξύ τους ισότιμες .(8)

(8)Ανδρέας Γ. Δημητρόπουλος ,Γενική συνταγματική ιστορία ,σύστημα συνταγματικού δικαίου ,τόμος Α, εκδόσεις Σάκκουλα ,2004 ,σελ.132-133-134

7. Ο ΑΝΤΙΛΟΓΟΣ

Ο βαθμός δημοκρατικότητας ενός Πολιτεύματος είναι ταυτισμένος με το μέτρο διάκρισης των λειτουργιών της εξουσίας, της Νομοθετικής, της Εκτελεστικής και τη Δικαιοσύνης. Η διάκριση επιτυγχάνεται με την ανάθεση σε τρία διαφορετικά Σώματα , αναδεικνυόμενα απ ευθείας από το Λαό, ώστε να αποκλείεται η συγκέντρωσή τους σε ένα μόνο πρόσωπο.

Η ανάγκη εκδήλωσης της κρατικής εξουσίας προς τρεις κατευθύνσεις έχει επισημανθεί από την αρχή της επινόησης της Δημοκρατίας. Ο Αριστοτέλης έχει γράψει :

«Εστι δη τρία μόρια των πολιτειών πασών...

εν μεν τι το βουλευόμενον περί των κοινών, δεύτερον δε περί τας αρχάς τρίτον δε τι το δικάζον»

Ο Δημοσθένης αποδέχεται την αρχή της πλειοψηφίας, μόνο εφόσον τηρείται η διάκριση αυτών των διαδικασιών. Η διακήρυξη των δικαιωμάτων τού ανθρώπου και τού πολίτη το 1789, αναγράφει στο άρθρο 16 ότι : πάσα κοινωνία εις την οποία δεν περιορίζεται η διάκριση των εξουσιών δεν έχει Σύνταγμα.

Ο Μοντεσκιέ τονίζει ότι για να υπάρξει πολιτική ελευθερία πρέπει η εξουσία να συγκρατεί την εξουσία μέσα στο κράτος. Οι λειτουργίες να ασκούνται ως εξουσίες από διακεκριμένα όργανα, εξισορροπούμενες, ώστε ουδέποτε να συγκεντρώνονται στο ίδιο πρόσωπο οπότε εγκαθίσταται ο δεσποτισμός.

Στο σημερινό Ελληνικό Πολίτευμα έχουν επισυμβεί όλα τα απευκταία, έτσι που αν ένας αρχαίος Αθηναίος ζούσε στη χωλή και κωφή Δημοκρατία μας, θα αισθάνονταν όχι ως ελεύθερος πολίτης, αλλά ως υπήκοος πρωθυπουργικής σατραπείας.

Ο Πρωθυπουργός καταλαμβάνει το αξίωμά του ως πρόεδρος της κομματικής κοινοβουλευτικής πλειοψηφίας. Στην ουσία, όμως, ως μονάρχης ενός από τα αυστηρώς αρχηγικά ελληνικά κόμματα, και κυβερνά με την ίδια δικτατορική νοοτροπία όπως και το κόμμα του.

Είναι μια αντιδημοκρατική, αλλά νόμιμη, πραγματικότητα, που ξεκινά από το ίδιο το Σύνταγμα, το οποίο επιτρέπει τη συγκέντρωση της εξουσίας σε ένα μόνο σώμα, τη Βουλή, και την ανάθεσή της σε αρχηγικά κόμματα, μη θεσμοθετημένης εσωκομματικής δημοκρατίας.

Για τούς συντάκτες τού Συντάγματός μας και τούς Αντιπροσώπους μας, οι οποίοι το ψήφισαν, θεωρήθηκαν δημοκρατικές διαδικασίες τα εξής:

- A. Να μην υπάρχει δεύτερο εκλεγμένο Σώμα για να νομοθετεί.
- B. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας να μην έχει ρυθμιστικές αρμοδιότητες στη λειτουργία της Δικαιοσύνης να εμπλέκεται η Κυβέρνηση.
- Γ. Να μην είναι θεσμοθετημένη η εσωκομματική δημοκρατία.
- Δ. Οι αρχηγοί των κομμάτων να επιλέγουν τούς υποψήφιους βουλευτές.
- E. Ο εκλογικός νόμος να είναι μεταβαλλόμενος κατά το δοκούν των κομμάτων.
- ΣΤ. Η νομιμότητα των πράξεων της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, να ελέγχεται από διοικητικούς παράγοντες και όχι από τη Δικαιοσύνη.
- Z. Τα συνδικάτα να μην έχουν συνταγματική υπόσταση.
- H. Να μην υπάρχουν θεσμοί συμμετοχής και πρωτοβουλιών πολιτών. Να μην υφίσταται θεσμικά η κοινωνία πολιτών.

Αυτή είναι η αντιδημοκρατική ελληνική πολιτειακή πραγματικότητα, που με τις συνεπιγινόμενες δυσάρεστες πολιτικές επιπτώσεις.

Όλες οι άλλες, όμως, ευρωπαϊκές κοινωνίες έχουν φροντίσει να συμπεριλάβουν θεσμούς στα Συντάγματά τους που να κατοχυρώνουν τη διάκριση των λειτουργιών.

Ως παραδείγματα αναφέρονται, Αυστρία, δύο Σώματα, Πρόεδρος εκλεγόμενος με άμεση ψηφοφορία και 9 Περιφέρειες με δική της Βουλή η κάθε μία.

α. Βέλγιο: δύο Σώματα, Συνταγματικός Βασιλιάς – Πρωθυπουργός, και 9 ημιαυτόνομες Επαρχίες.

β. Γαλλία: δύο Σώματα, Πρόεδρος άμεσα εκλεγόμενο

γ. Γερμανία: δύο Σώματα, Πρόεδρος, Καγκελάριος, δέκα κρατίδια με τοπικές Βουλές

δ. Ιταλία: δύο Σώματα, Πρόεδρος-Πρωθυπουργός και 20 Περιφέρειες με τοπικές Βουλές.

Επισημαίνεται ότι, στις υπόλοιπες Δυτικοευρωπαϊκές χώρες, υπάρχει ακόμη μεγαλύτερη διασπορά της εξουσίας, αλλά με περισσότερο σύνθετες διαδικασίες.

Στην Ελλάδα της εκμηδενισμένης Λαϊκής Κυριαρχίας, της μιας Βουλής, της πλειοψηφίας που εκλέγει τον Ανώτατο Άρχοντα, που νομοθετεί, που κυβερνά, που ορίζει την ηγεσία της Δικαιοσύνης και καθιστά τον Πρωθυπουργό παντοδύναμο διαχειριστή της εξουσίας, κατά τη διάρκεια των 4 χρόνων της κυβερνητικής του θητείας, έχει έρθει ο καιρός για βασικές πολιτειακές αλλαγές.

Υπάρχει ένα χρέος προς τον Ελληνικό Λαό, τον πολιτικά

αναβαθμισμένο, για ένα αντάξιο του, δημοκρατικότερο Πολίτευμα. Θα ήταν μάταιο να συμπεριλάβουμε και τούς πολιτικούς στους χρεώστες. Ως ιδιαίτερη φυλή διαχειριστών της εξουσίας, φρόντισαν στις Αναθεωρήσεις, που πραγματοποίησαν, να αφήσουν άθικτο το υπάρχον καθεστώς της συγκέντρωσης της εξουσίας, το οποίο εκμηδενίζει την εταιρικότητα τού πολίτη με την εξουσία.

Καμιά προσπάθεια διάκρισης, σκιώδους έστω, των λειτουργιών της, που να προστατεύει τούς πολίτες από την παντοδυναμία της κυβερνώσης πλειοψηφίας. Ισχύει, όμως, το χρέος, για τούς πνευματικούς ανθρώπους, τούς δημοσιογράφους των Μ.Μ.Ε., τα στελέχη των κομμάτων και όλους εκείνους τούς ενεργούς πολίτες, που ενοχλούνται από την παραχαραγμένη δημοκρατία που βιώνουμε. Η παράδοση και η πίστη τού Ελληνικού λαού στη Δημοκρατία, επιτρέπει να αντληθεί όποιος δημοκρατικός θεσμός υπάρχει στα δυτικά πολιτεύματα και να γεννηθεί μια νέα αμεσότερη Δημοκρατία. Ένα νέο Πολίτευμα δομημένο πάνω στις στέρεες βάσεις των σύγχρονων δημοκρατιών, τη δυαδική αντιπροσώπευση και τη σαφή διάκριση των λειτουργιών.

Σε μια πρώτη προσέγγιση θα μπορούσε η Αναθεώρηση να περιλαμβάνει Εκλογή 70 Γερουσιαστών οι οποίοι μόνο να νομοθετούν. Εκλογή 250 Βουλευτών, από την πλειοψηφία των οποίων θα σχηματίζεται η Κυβέρνηση.

Πρόεδρο της Δημοκρατίας με άμεση εκλογή και με ουσιαστικές ρυθμιστικές αρμοδιότητες, Θεσμοθέτηση Πρυτανείας της Δημοκρατίας, η οποία θα επιλαμβάνεται μόνον θεμάτων εύρυθμης λειτουργίας τού Πολιτεύματος.

Ο ορισμός των Προέδρων των Ανωτάτων Δικαστηρίων και η όλη λειτουργία της Δικαιοσύνης να είναι μέριμνα της Γερουσίας.

8. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Συγκεφαλαιωτικά, ένα μέσο για την αίσθηση ασφάλειας των πολιτών είναι η σύμπραξη των τριών διακεκριμένων συνταγματικών εξουσιών, ήτοι της νομοθετικής, της εκτελεστικής και της δικαστικής.

Σκοπός της διάκρισης των εξουσιών, σύμφωνα με τον Μοντεσκιέ (Το πνεύμα των νόμων), τον Αριστοτέλη (Πολιτικά), τον Πλάτωνα (Πολιτεία, Νόμοι) κ.α. δεν είναι να πάρει κάθε φορέας από μία και μόνη εξουσία, παρά να μην τις πάρει κανείς όλες τους και ν' αποφευχθεί η συσσώρευσή τους σ' ένα μόνο όργανο, εφ' όσον τέτοια συσσώρευση συμπίπτει με τη δεσποτεία, τη μοναρχία ή τη δικτατορία κατά της δημοκρατίας.

Το Σύνταγμα ως πράξη πολιτειακού αυτοκαθορισμού θεμελιώνεται στην πολιτική ελευθερία των ατόμων και ανάγει τη νομιμότητα, αντί της ισχύος σε όρο νομιμοποίησης της κρατικής εξουσίας και της πολιτικής δράσης.

Η αρχή της οργανικής διάκρισης των εξουσιών αποσκοπεί στην προστασία του ατόμου από την αυθαίρετη και καταχρηστική άσκηση της εξουσίας και πηγάζει από τη δημοκρατική αρχή που αποτελεί τη βάση του πολιτεύματος και του σύγχρονου κράτους δικαίου. Από τη δημοκρατική αρχή πηγάζει και η υπεροχή της νομοθετικής εξουσίας καθώς η εκτελεστική και η δικαστική ενεργούν στο πλαίσιο της νομιμότητας, όπως καθορίζεται από τους νόμους που θεσπίζει η νομοθετική εξουσία. Η νομοθετική και η εκτελεστική εξουσία διαθέτουν άμεση δημοκρατική νομιμοποίηση και οι φορείς τους συσχετίζονται πολιτικά, ενώ η δικαστική εξουσία είναι έξω από αυτήν την αλληλεπίδραση και θεσμικά καταρχήν απομακρυσμένη από τις πολιτικές συγκρούσεις.

Η διάκριση των εξουσιών, περιορίζει την άσκηση της ενιαίας κρατικής εξουσίας με την κατανομή της σε διάφορα όργανα τα οποία είναι υποχρεωμένα να ενεργούν μόνο στο πλαίσιο των προσδιορισμένων αρμοδιοτήτων τους. Παράλληλα απονέμει στην δικαστική εξουσία δυνατότητες και διαδικασίες ελέγχου των άλλων δύο, που κορυφώνονται στον δικαστικό έλεγχο της συνταγματικότητας των νόμων, ο οποίος συνιστά τον ύψιστο αυτοπεριορισμό της κρατικής εξουσίας, η οποία έτσι υποχωρεί ενώπιον των συνταγματικών δικαιωμάτων και ελευθεριών του ατόμου, τα οποία δεν είναι δυνατόν να θιγούν από την νομοθετική εξουσία.

9. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Αλιβιζάτος Ν., Εισαγωγή στην ελληνική συνταγματική ιστορία, Αντ. Ν. Σάκκουλας, 1981, Αθήνα
2. Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας, Οργάνωση και λειτουργία του κράτους, Σάκκουλας Αθήνα- Θεσ/νίκη, 2009, Αθήνα- Θεσ/νίκη
3. Δημητρόπουλος Γ. Ανδρέας , Γενική συνταγματική θεωρία , εκδ. Σάκκουλα , 2004, Αθήνα- Κομοτηνή
4. Μάνεσης Αρ. , *Συνταγματική θεωρία και πράξη*, εκδ. Σάκκουλα, 1980, Θεσσαλονίκη.
5. Μαυριάς Κ. – Παντελής Α. , *Συνταγματικά κείμενα*, Αντ. Ν. Σάκκουλας, 4^η/2007, Αθήνα
6. Νέα Μεγάλη σχολική εγκυκλοπαίδεια, εκδ. Χρ. Γιοβάνης, τόμος 7, σελ. 90-91
7. Παντελής Αντ. Ν., εγχειρίδιο συνταγματικού δικαίου, εκδ. Λιβάνης, 2^η/2007, Αθήνα
8. Σπυρόπουλος Φ., Εισαγωγή στο συνταγματικό δίκαιο, Αντ. Ν. Σάκκουλας, 2006, Αθήνα
9. Στασινόπουλος, Μ., Σπυρόπουλος, Φ., Παπάς, Σ., Παυλόπουλος, Π., Βροντάκης, ΓΜ., Τάχος, Αν., Βελώνιας, Ε., Αναστόπουλος, Ι., Μακρυδημήτρης, Α. , *Το ελληνικό Κράτος: Οργάνωση και λειτουργία*, Μαθιουδάκης Μ.-Ανδρονόπουλος Β. ,1991, Αθήνα.

10. ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΕΞΟΥΣΙΩΝ

Η παραπάνω εργασία αφορά το θέμα της διάκρισης των εξουσιών, όπως αυτό ορίζεται από το ελληνικό Σύνταγμα. Το ζήτημα αυτό χρονολογείται από την εποχή του Πλάτωνα και του Αριστοτέλη και συνεχίζει να υφίσταται η μετεξέλιξή του μέχρι σήμερα. Οι επιμέρους εξουσίες είναι η νομοθετική, η εκτελεστική και η δικαστική, που ασκούνται από διαφορετικά όργανα, τα οποία ωστόσο αλληλεπιδρούν, ώστε να υπάρχει μια σύμπνοια μεταξύ των φορέων της εξουσίας και να μην διασαλεύεται η ισορροπία της ελληνικής κοινωνίας. Εν κατακλείδι, σκοπός του εν λόγω άρθρου του συντάγματος είναι η εξασφάλιση της ελευθερίας για τους πολίτες, η οποία θα κινδύνευε αν το σύνολο της εξουσίας συγκεντρωνόταν στα χέρια ενός ατόμου.

SEPARATION OF THE POWERS

The project above concerns the matter of the separation of the powers, as it is determined by the Greek Constitution. This issue dates back in the Plato and Aristotle age, and continues to be in existence nowadays. The allocated powers are the legislature, the Executive and the judicial, which are wielded over people by different members of the government that therefore interact, in order to assure concord between the vehicles of power and eliminate disturbance of the Greek society balance. To sum up, the purpose of this article of the constitution is to secure freedom for citizens, which would face peril if the of the entirety power gathered under one's will.

11. ΛΗΜΜΑΤΑ

Διάκριση των εξουσιών
Νομοθετική εξουσία
Εκτελεστική εξουσία
Δικαστική εξουσία
Πρόεδρος της Δημοκρατίας
Βουλή
Κυβέρνηση
Δικαστήρια

Separation of the powers
Legislature power
Executive power
Judicial power
President of the Republic
Parliament
Government
Courts of Law